

ÉLET ÉS IRODALOM
 SZÉPIRODALMI ÉS
 TÁRSADALMI HETI KÖZLÖNY.

Laptulajdonos és szerkesztő:
KORBULY JÓZSEF.
 Főmunkatárs:
HEGEDŰS ISTVÁN.

Előfizetési ár:
 Egész évre 6ft.
 Fél " 3 " 50k.
 Egyed. szám ára 12kr.

*Szerkesztői iroda és
 Kiadó hivatal:*
 Kolozsvárt, Bel Monastor
 utca 20sz.

Ny. Stein J. Kolozsv.

Metsz. Fiedler K.

FELHIVÁS ELŐFIZETÉSRE.

Nem szükség fejtegetnünk, mily jelentékeny hatással lehetnek vidéki központjaink a közszellem emelésére. A főváros emelkedjék bár mindnyájunk örömére és büszkeségére minden igaz magyar metropolisává: veszti erejét, befolyását, ha a vidék közszelleme ernyed, önérzetlen. Erdélyrészi kisebb hazánkban a politikai sajtó az utóbbi időkben oly lendületet vett, mely jogos reményt nyújt az iránt, hogy oszlani kezd a közöny, mely ólomsúlylyal nehezedett bérczes hazánk közéletére. De elegendő-e az élet egyoldalú nyilvánulása elé tartani tükröt? Elég-e a központban kiadott politikai jelszavakat, mint hű viszhangoknak keblünk nemes hevületével viszonzni? Egy ága van-e az irodalom életének vagy az életet tükröző irodalomnak?

Lehet-e tompa megnyugvással megadnunk magunkat egy pár kevéssé szerencsés kísérlet után, melyeket részint itt Kolozsvártt, részint Maros-Vásárhelyt igaz buzgalommal tettek szépirodalmunk és társadalmi életünk önállóbb fejlesztése iránt? Nem kötelességünk-e a kísérletet mindannyiszor újból kezdeményezni, valahányszor a sikerre csak némi kilátás is mutatkozik?

Politikai életünk tolmácsai: a politikai közlönyök is többször hangoztatták annak szükségét, hogy a vidék több önérzettel, több önállással, több áldozatos buzgalommal léphetne föl. Az izlés nemesítésére, a szépírási öntudatosabbá tételére, az irodalom marandó alkotásai iránt a figyelem ébresztésére, a nemzeti műveltség őszhangzatos többoldalu fejlesztésére, a nemzeti öntudatnak az élet minden nyilvánulatában egyformán ébrentartására bir-e a főváros elég erővel? Aligha! Mindegyre hangzik a panasz, hogy a politika absorbeal mindent. Csak közelebbről nyilatkozott úgy egyik genialis szépírónk, hogy ólomszülő szedése az ő munkássága. De szóljon bár a központ még szebben. Működne bár még önzetlenebb lelkesedéssel: ha viszhangot nem ébreszt...nem vész-e el fáradságának java-része?

E hiányon kíván csekély hatásköréhez képest segíteni az „Élet és Irodalom“, e szépirodalmi és társadalmi heti lap, mely mély jelentőségű czimének súlyához képest, törekedni fog komoly irányban hű tükre lenni a társadalom életének — a napi politikának teljes kizárásával, — igaz terjesztője lenni az irodalmi izlésnek, ébresztője ama termékek iránti érdeklődésnek, melyek ez érdeklő-

dést valóban megérdemlik. Igaz, őszinte hangon kíván e lap hozzászólni a nevezetesebb társadalmi kérdésekhez, bevinni az ítézet magasabb nézőpontjait az irodalmi kérdések megvitatásába és egy szegény, elhagyatott mezőt, saját kis hazánk irodalmi múltját is művelés alá fogni. Vajha minél több oldalról sietnének e nemes czélunk felé vezető utak egyengetéséhez!

Rovataink berendezésénél, egy kissé eltérve a chablonszerűségtől, csak a vers, az elbeszélések rovatát tartjuk meg állandóan, egyebekben szabadabb mozgást engedünk meg magunknak. Természetesen igyekezni fog lapunk az irodalom és művészet köréből minden fontosabb mozzanatot lehetőleg elfogulatlan tárgyiasággal feldolgozni.

Lapunkat irodalmunk büszkeségének: Jókai Mór-nak egy lapunk számára írt „Láda! Kérnek. Jősz-e?“ című elbeszéléssel nyitjuk meg. Tolnai Lajos, Petelei István hosszabb elbeszélései fogják irodalmi jelesünk e művét követni. Kiváló fővárosi és vidéki írók egész sora ígerte meg már közreműködését.

Az első szám verset Szász Béla, tárczacikket Beöthy Zsolt tollából közöl.

Lapunk minden vasárnap fog egy, és a szükséghez képest másfél nagy íven színes borítékban megjelenni.

A lap előfizetési ára:

Egész évre . 6 frt. ; Félévre . 3 frt.
Negyedévre 1 frt 50 kr.

T. cz. gyűjtőknek öt egyszerre beküldött előfizető után kivánatra tiszteletpéldányt szolgátunk.

Úgy az előfizetési pénzek, valamint a lapszemleli részére vonatkozó közlemények a szerkesztőhöz küldendő (Kolozsvártt, Belmonostorutca 20. sz.)

Helybeli előfizetéseket elfogad STEIN J. könyvkereskedése.

Kolozsvártt, 1883. december hó.

HEGEDÜS ISTVÁN,
főmunkatárs.

KORBULY JÓZSEF,
laptulajdonos és szerkesztő.

HIRDETÉSEK.

LÁSZLÓFFY JÓZSEF

Kolozsvártt, (főtér Szathmáry-ház.)

Női kézi munka, rövid és kötött áru üzletében ismét új szállítmány érkezett s igen jutányos árban kapható igen sok mindenféle czikk:

Divánpárnák, kezdett munka és kész 1 frt 50 krtól 20 frtig.
Kendő tartó kezdett munka és kész 50 krtól 4.50 ig.
Kulcs tartó kezdett munka és kész 60 krtól 5 frtig.
Kalap tartó kezdett munka és kész 50 krtól 5 frtig.
Óra tartók kezdett munka és kész 30 krtól 2 frtig.
Szőnyegek kezdett munka és kész 2.80-tól 20 frtig.
Czipő huzók 5 frtől feljebb.
Fehér és színes himzések méterenként 8 krtól feljebb.
Apró dísz tárgyak izléses választékban.
Canavász és krepp abroszok, deszertek, védterítők, tálcza alá valók, tálcza takarók pohár alá, munkakosárra való terítőcskék.

A fentebb írt asztalneműk simán, ugyszintén himzés alá igen szépen nyomtatva is kaphatók.
Fehér és színes gyapottak: Valódi Király, Pottendorfi, Ausztria, Gumpoldskirchner, Magyar nemzeti, Gyöngy, Schottis stb. fehér és fehérítetlen állapotban Vigonia mindenféle színes gomolyás gyapott jó színű, ugyszintén sodrott gyapottak, Hárászneműk, czérnák, selymek, tük, mindenféle apróság. Férfi női és gyermek harisnyák, alsó ingek és nadrágok.

BÉLÉSNEMŰEK, ZSINÓROK, GOMBOK.

Midőn számtalan czikkeimet a legjutányosabb árak mellett a n. é. közönségnek ajánlani bátorodom, fennebbi czikkekre becses figyelmöket kérve, magam jó indulatokba ajánlom s vagyok kész szolgáljak

(11) (2-2)

Lászlóffy József.

UJONNAN BERENDEZETT

FÉRFI DIVAT-ÜZLET MEGNYITÁSA.

Alólírott tisztelettel tudatom a nagyérdemű közönséggel, hogy Plébánia-épület szeglet bolthelyiségében

férfi divat-üzletemet

a mai kor igényeinek megfelelőleg berendezve megnyitottam, a hol is dus választékban és a legszolidabb árakban a következő czikkek találhatók, u. m.: henger és nemez kalapok, Schapeau Clackok, nagy választéku nyakkendők, fehér és színes férfi ingek, galérok, kézelők, kitűnő minőségű czipők, téli és glaszé kesztyűk, téli alsó ingek és nadrágok, fűszeklik, utazó Pláidek és sapkák, vízhatlan szövötből készült (gumi) köpenyek és még több itten elő nem sorolt e szakmához tartozó czikkek.

Valamint eddig ugy ezutánra is a legfőbb törekvésem leend a nagyérdemű közönség becses bizalmát szolid és pontos kiszolgálásom által kiérdemelni.

(12) (2-2)

Ifj. Csiky József.

STEIN JÁNOS

KÖNYVKIADÓ ÉS NYOMDÁSZ,
erdélyi muzeum-egyleti könyv- és zeneműáros
KOLOZSVÁRT

ajánlja az összes magyar, valamint a német és külföldi irodalom minden ágainak legújabb s legjelesebb termékeiből felszerelt

KÖNYV- ÉS ZENEMŰKERESKEDÉSÉT

(Erdély legnagyobb könyv- és zeneműtelepe.)

Dús raktára kötött és kötetlen könyveknek a tudomány minden ágából. Képes diszművek, gyémántkiadások és ünnepi ajándékok.

HAZAI és KÜLFÖLDI REMEKIRÓK A LEGOLCSÓBB KIADÁSOKBAN.

MINDENMŰ ISKOLAI KÖNYVEK, TAN- és SEGÉDKÖNYVEK LEGTELJESEBB RAKTÁRA.

Ima- és ájtatosági könyvek egyszerű, úgy a legpompásabb diszkötésben stb.

NAGY KITERJEDÉSŰ ZENEMŰ-RAKTÁRÁBAN

mindenkor a legújabb, úgy nemkülönben a klasszikus zeneművek különféle kiadásokban kaphatók. Az olcsósága és jeles tartalmánál fogva méltán hírnevet szerzett

EDITION PETERS

(PETERS-FÉLE GYŰJTEMÉNY.)

mindig teljes számban van raktáron.

Bel- és külföldi könyv- és zeneműárosokkal való élénk összeköttetésénél fogva minden bárhol és bárki által hirdetett könyv vagy zenemű az eredeti bolti áron kapható vagy rövid idő alatt jutányos áron megszerezhető.

KÖNYV- és ZENEMŰ-JEGYZÉKEK

ingyen és bérmentve.

Vidéki megrendelések gyors és pontos teljesítésére különös gond fordítatik.

Közel **50 év óta** fennálló könyvkereskedésében

A JELESEBB VAGY LEGÚJABB SZÉPIRODALMI MŰVEK ÉS REGÉNYEK

azonnal kaphatók s felhívja

a t. olvasó-egyletek s egyáltalán a hazai könyvtárak

különös, szives figyelmét ama felette előnyös feltételekre, melyek mellett a legnagyobb készséggel ajánlkozik

összes irodalmi szükségleteiknek

pontos és gyors szállítására.

Levélbeli megkeresésre a feltételek azonnal közöltetnek.

A rendkívül leszállított áru szépirodalmi művek árjegyzékével és minden más könyv- és zenemű-jegyzékkel ingyen és bérmentve szolgál.

JÓL BERENDEZETT

KÖNYV- és KÖNYOMDÁJA

minden e szakba vágó megbízást pontosan, csinosan és a legjutányosabb áruk mellett eszközöl.

NOVÁK VICTOR

ajánlja jól berendezett

FÜSZER,
gyarmat-, liszt- és bor
KERESKEDÉSÉT

belközép-utcza.

(3)

(2-2)

178181808 804804

FONTOS HIRDELTÉS!

Az erdélyi részeken egyedüli a maga nemében!

GÁMENTZY JÁNOS

KOLOZSVÁR, FÖTÉR GR. TELEKI-HÁZ

ajánlja gazdag raktárát, u. m.

BUTORZÓVEKÉKBEN, FÜTŐ- ÉS MAGY SALON-SZÖNYEGEKÉKBEN,

JUTE- és CSIPKE-FÜGGÖNYÖKÉKBEN,

fel- és kültéri pokrócokban, paplan és mátrócokban,

valamint kárpitos- és kocsigyártó-anyagszerekekben, ugyancsak:

Seagrass (tengerifű) afrique, lószőr és paplangyapott

csikkokban.

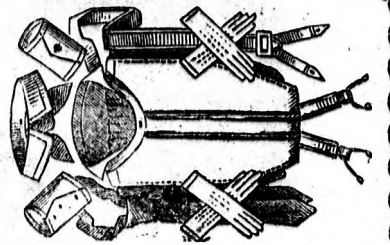
Megrendelések figyelemmel és a lehetőleg legelőcsébb árban

eszközölhetnek. (2-2)

Utárhvos árhoi

SZONGOR GÉRŐ

KOLOZSVÁRT FÖTÉR II. SZÁM.

Ajánlja

különlégességait

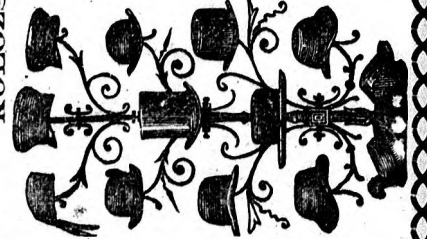
uri divat árak

és fehérneműekben

feltűnő olcsó árakon.

FÉRFI INGEK

speciális készítője.

Vászon és Fejérmű Raktár

STEIN & GÁMENTZY

Kolozsvárt a Rumburgihoz

Ajánljuk a legjutányosabb határozott árban, készpénz fizetésnél 2% engedmény,

Ferdinánd Richter-féle *rumburgi vásznakot, czérna vásznakot* minden szélességben, chiffon és gyapott *gyolcsokat*, fehér és színes *asztalneműket*, fehér és színes *barcheteket, szőnyeget, pokróczokat, paplanokat, mátrócokat*, női és férfi *fehérneműket, harisnyákat, midereket, ágy- és asztalterítőket*, fehér csipke és Jutte *függönyöket, karton és cretonokat*, a legjobb minőségűnek elismert *konj damast asztalnemű és törülközőket*.

Menyasszonyi kelengyék, férfi és női fehérneműek felügyeletünk alatt készitődnek. (10) (2-2)

Árunk jó minőségéért felelősséget vállalunk.

HIRSCHFELD SÁNDOR

a „MATRÓZ”-hoz KOLozSVÁRT

fötér a Plébánia ujonnan épült házában.

Ajánlja a n. é. közönségnek dusan ellátott

fűszer, gyarmatárú, liszt, csemege és bor

KERESKEDÉSÉT (2-5)

a legelőcsébb árak és pontos kiszárgálat biztosítása mellett.

DUHA KRISTÓF

VÁSZON, FEHÉRNEMŰ ÉS FÉRFI DIVAT

RAKTÁRA

KOLOZSVÁRT és MAROS-VÁSÁRHELYT.

Dús választékban kapható minden e szakmához tartozó cikkekben.

EGÉSZ KIHÁZASÍTÁSOKAT

elválok s azok pontos és jutányos kiállításáról jót állok.

Azon t. cz. vevőim, kik M.-Vásárhelyhez közelebb vannak, sziveskedjenek onnan beszerezni vagy megrendelni. Terjedelmes árjegyzéket kívánatra postán küldhetek.

Vidéki megrendeléseket azonnal teljesítek.

Nagybecsű pártfogásért esedezik tisztelettel

(4)

(2-20)

DUHA KRISTÓF.

EREDETI

FRISTER és ROSSMANN
VARRÓGÉPEK.

Amsterdamban az 1883-diki kiállitáson

„**ARANY ÉREMMEL**”

kitüntetett, tehát a legnagyobb elismerésben részesített

SINGER

varrógépeket készpénz, vagy **1 frt** heti részletbeni fizetések és **hat évi** írásbeli **jótállás** mellett ajánlja

Neeser János és társa

Kolozsvárt, tordautcza 1. sz.

(7)

(2-2)

ÉLET ÉS IRODALOM.

SZÉPIRODALMI ÉS TÁRSADALMI HETI KOZLÖNY.

ELŐFIZETÉSI ÁR:

Negyedévre 1 frt 50 kr.
Félévre 3 „ — „
Egész évre 6 „ — „

Egy szám ára 12 kr.

LAPTULAJDONOS ÉS FEDELŐS SZERKESZTŐ:

KORBULY JÓZSEF.

FŐMUNKATÁRS:

HEGEDÜS ISTVÁN.

Az előfizetési pénzek, valamint a lap szellemi részére vonatkozó közlemények a szerkesztőhöz küldendők. (Kolozsvárt, Belmonostor-utca 20. sz.)

Helybeli előfizetéseket elfogad Stein János könyvkereskedése. KÉZIRATOK NEM ADATNAK VISSZA.

I. Évfolyam.
Második szám.

Megjelenik minden vasárnap 1-1½ ívnyi terjedelemben.

Kolozsvárt.
1884. január 6.

ÉLET ÉS IRODALOM.

II.

Göthének egyik, sokszor idézett, de nem egyszer félreértett gondolata szerint: „a szellem művei nem a köznép számára valók.“ A klasszikus műirány fénykorában ugyan csak igaz volt ez. Azóta nemesak a politikai küzdelem története át a bámuló nép és lett maga is együtt játszója a nagy küzdelemnek, hanem az eszmék köréből a való élet mélységeibe rejtett; itt fedezi föl a költő érző szíve, a gondolkodó fürkésző elméje.

És mit tapasztalunk?

A munka felosztás óriás mérvet öltő elkülönzése folytán, a szakszerűség mind fokozottabb kifejlődése állt elő. Az irodalom és tudomány közt a divorcium egy neme jött létre, mélyről bővebben szólni nem e cikk keretébe tartozik. Herbert Spencerék socio-logiai eszméje: az emberi élet különböző köreinek differenciálódása hihetetlen gyorsasággal ugyan csak megindult. Az egykor közös oltár tüzénél meggyújtott oltárokon ég a friss láng, füstölög az új áldozat.

Ki ne gyönyörködne egy sokoldalúan fejlett irodalmi élet tükörében? Kit ne buzdítana jobb eredményre a szakmunkásság szemlélete?

És mégis a régi literátor szó naponta veszteti jelentőségét. Régen a literatúra a tudományos műveltség akkori szerény köréhez mérten a képzettség, a fejlett izlés, a mély gondolkodás bélyegét viselte homlokán. Egy nem cliqueszerű zártkör, de a hivatottak által nehezen és küzdelem árán kivívott magaslat vala. Az írás mestersége nem volt épen olyan általános; a szellemnek országútját nem taposhatta oly könnyen bárki.

Lehet, hogy a múlt árnyai a távolság árnyában mértékfelett megnőnek; de a modern irodalmi munkásságban a selejtesség, a felszínes üresség, a semmitmondó, háttért vesztett frázis, az élet játékszerű, könnyű felfogása, a bírálat hiánya, a limae labor et mora-tól való irtózás oly mérvet öltött, mely nagyon is eszünkbe hozza Kőlesey szigorú bírálatait a jelen évszázad első tizedeiben, Kisfaludy Károly pályájának forduló pontját: élete

utolsó tíz évét, önmérsékletének tiszteletre méltó küzdelmeit. Fölvetődik lelkünkben a kérdés: vajjon a mai irodalmi közlekedés merre van-e képes egy egy oly népszerű, báványozásig szeretett író, milyen Kisfaludy Károly volt: a komoly önbírálat ciliiumába öltöztetni? Aligha! Részesül-e olyan beható megítélésben egy-egy felkapott irodalmi műfaj, mint annak idején a sonnet, az epigramm?

Örömmel látom, hogy újabban egy kritikai közlöny is megindul. Ezt mindenesetre az irodalmi lelkiismeret megszólalásának tekintem. Nemesak a könyvpiacon termékeiket kell ám regisztrálni, de ha a politikai eszmék a pártélet szempontjai szerint hol tárgyias, hol személyes bírálat és vita alá esnek: nem érdemes-e az irodalmi eszmény magaslatának színvonalát elvonni?

A „szép mű, ha a tetőről kissé lehajlik, mélyre alászáll“ — mondja Horatius.

Szontagh Gusztáv, a jeles bölcészünk már 1826-ban föllalítja a maga mértékét. Műkritikát kíván. „Nem fogtam hibázni, ha azt állítom, hogy az Élet és Literatura végső célja nem lehet egyéb, mint egész Aesthetikai Literaturánk megítéltetése.“

Egyenes, szakszerű mód nem vezet biztosan a célhoz, legalább nem az egyetlen út. És 1826 óta oda fejlett maga a közélet, miről még Szontaghéknak fogalmuk, sőt sejtelmük sem volt. Szontagh még az élet kérdéseit nem meri felvetni. De manapság az élet óriás fejlődésének hű tükörévé válni: irodalmi feladat.

Nem eszmék, nem elméletek tiszta, szent régiója csupán egy társadalmi közlöny világa.

Az eszmék gyakorlati hatása és az eszmék eszményi tisztasága közti ellentét élesen, szembe- szökő módon jelentkezik. Egy oly közlönynek, mely az eszményt kultiválja, az ellentét kibékítésére kell munkálkodnia.

Mily rég volt az idő, mikor az Élet és Literatura a gondolkodás és költés minden gyűjteménye vala! . . . De az élet és irodalom körei közt még fejlettebb a kölcsönhatás. Az életnek irány- eszmét adni, az irodalmat a „szürke elmélet“ köd- burkolatától megmenteni és az életre való igazságok napfényére vezetni; az életnek erkölcsi nemes- ségét, benső, örökbecsű tartalmát emelni; az iro- dalomnak életre ható gyakorlati erejét belterjeseb-

bé tenni: megszűnt-e mindennek szüksége? Kor- rántsem, sőt fokozottabb mérvben állt elő.

A legkomolyabb kérdések gyakran oly játszi, felszínes módon tárgyaltatnak, hogy kivált a tájé- kozatlanabb ifjabb nemzedék azoknak súlyát, fon- tosságát nem fogván föl, helyet követel és helyet szorít magának az ily kérdések megvitatására hi- vatottak közt.

Politikai közlönyeink egy részének gyors mun- kája valóságos bámulatba ejti a lassabb vérmér- sékü gondolkodásra hajló főt. Az a könnyedség át- csapott szépirodalmunk körébe is. Elaprósodtak az irodalmi műfajok. Könnyebb írni. Mesterséggé kezd válni a művészet. A terelés hihetetlen gazdagság- gal dicsekszik.

Shakespeare Hamletjének az a jeles mondása, hogy a kevés dolgu kéz finomabb, sehog- y sem tetszik írónknak. A lángész kivételes helyze- tét, kiváltságát bizony csak kiváltságnak kellene megtartani. Ennek a kiváltságnak nem jött el és ne jöjjön el a marezcius Idusa.

E kiváltság a természet örök törvényének változhatatlan, áthághatatlan erejével bír; ki a ter- mészet törvényét sérti meg, azt a természet vagy összemorzsolja vagy cserben hagyja.

Azért a tehetségeknek, a kisebb irodalmi erőknél meg van hatásköre, meg van szerepe, nél- küözhetetlen szüksége.

De ne feledkezzenek meg e tehetségek, hogy létjogukért meg kell ám küzdeniök, míg a lángész isten ingyen kegyelméből milliókkal rendelkezik. Ha az Élet és Irodalom csak parányi részben is hatott arra, hogy az irodalmi műfajok belterjesebb módon vétessenek mivélés alá, létjogáért tisztesség- gel megvívott.

Másfelől tagadhatatlan, hogy a társadalmi kér- déseknek tisztán politikai nézőpontról való megvi- látása nem domborítja ki a kérdéseket kellő tisz- taságban. A politikai pártok saját elveik kényyszerű logikájának igáját tolják, olykor alatta nyögnek. Úgy de az élet az elvek szigorú alkalmazásától úgy idegenkedik, mint a zabolatlan folyó a szabályo- zást mindegyre kijátsza. Elfogulatlanabb, közvetle- nebb módon szólhatni nem egy kérdéshez, ha sem- leges területre hívjuk a gondolkodókat.

Jól mondá a fentebb is idézett Szontagh, hogy a lét és gondolkodás az embert kétlaku lény- nyé teszi: a realis és az idealis világnak két- lakujává.

A politikai küzdelem harcza a létért. Egyének, pártok, nemzetek harcza a létért.

Az élet elodázhatatlan nagy feltételeit, szükségégeit az izgatott szenvedély, a számító okosság bonyolult tusái közt vivják ki a népek.

Van azonban békésebb kör. A Helicon dombjára zsongásszerű dallamban hat el az élet zaja. De azért a Walpurg éjének mozgalmak van itt is. Itt eszmék, emlékek, érzelmek szólnak le a harcosok közé. És ez eszményi küzdelem, melynek hősei vagy ikhort vagy tentát hullatnak sebeikből, szintén keresik a kibékítést, az összhangot. Ez összhangot keresi az a közlőny, azt keresni hivatása, mely az Élet és Irodalom mély jelentőségű címét fölvetve.

A nemesség kötelez, a nemesség címet ad, tehát a cím is kötelez.

Az Élet és Irodalom cz. közlőnyt már felvett címe is kötelezi arra, hogy az eszme vezérfáklyájánál világítsa meg az életet; az eszmény körébe emelje az irodalmat.

Az élet nagy problémákat vet föl, az irodalom nagy problémákat törekszik megoldani. Becsületes igyekezettel és tanulmánynyal a feladatok megoldásához járulni: hivatásunk, kötelességünk. E hivatás, e kötelesség színvonalára emelkedni ki tudna a szellemi erők egyesítése nélkül?

Kolozsvárnak oly képzett, sokoldalú műveltséggel bíró értelmisége van, mely egyik biztosítékát képezi vállalatunk sikerének.

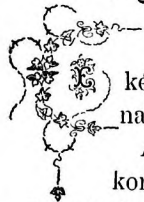
Budapest irói oly meleg érdeklődést, önzetlen támogatást tanúsítottak, mely jogot ad hinnünk, hogy e közlőny a főváros és vidék egyik összekötő kapcsául szolgálhat. A központ érdekében dolgozik, ha az irodalom iránti érdeklődést lanyhulni nem hagyja, sőt fejleszti, fokozza. Minél öntudatosabbá teszi valaki az életet, annál jobban biztosítja az irodalom virágzását.

Isten segélyével erre törekszünk.

HEGEDÜS ISTVÁN

TÁRCZA.

Egoismus, Altruismus.

két szóban rejlik az emberiség haladásának összes története.

Az egyedben, családban, társadalomban, kormányban, nemzetekben először is az önző érzések bírnak túlsúlyal és vezérnek gondolkodásban, érzésben, akaratban, cselekedetben; lassan azonban a mint a fejlődés előbbre viszi az egyedet, családot, társadalmat, (annak a kifolyását, a kormányt) meg a nemzeteket, a mint magasabb erkölcsi érzékre tesznek szert: az önzés háttérbe szorul, az önfeláldozás a mások iránti szeretet veszi át mind inkább és inkább a vezérszerepet.

A vad ember, például, ki csupán élete fenntartásáért küzd, a vadállatok üldözésével tölti napjait, s ha rövid időre egyesül is élete párjával, csakis azért teszi, hogy a fajfentartás ösztönét kielégítse, aztán elhagyja családját s tovább folytatja magányos életét, egészen az egoismus legalsóbb rendű törvénye alá van vetve.

Később midőn a vadember letelepszik, állandó családot alapít, s a jövővel is kezd már törődni, az egoismus nála kissé hátraszorul, illetőleg kiter-

Láda! Kérnek. Jöss-e?

Elbeszélés.

Irta: JÓKAI MÓR.

(Folytatás.)

olt azonban a grófnak egy udvari bolondja is. Akkoriban minden úri háznál tartottak ilyen butort.

Én bizony elfelejtettem a nevét, s idegen nevet nem akarok neki adni. Az okos beszédéből úgy is mindjárt rá ismerünk, hogy ő az a bolond a háznál.

— Hallod-e komám! Mond a bolond. Régóta hallgatom már a ti unalmas ostoba tereferéléseiteket a tűz nélküli aranyesinálásról, meg a veres oroszlánról és a rejtett aranyról, de a mit az egyitek elmond, az csak azért nem ostoba, mert a másik még ostobábbat mond rá. Hát én tudok sok, igen sok aranyat, a mi átváltoztatható; a veres oroszlánt is ismerem, a ki azt elhozza; még pedig tűzzel és anélkül.

— Mit tudsz? bolond! Kérdé a méltóságos gróf úr.

— Hát az a sok arany ott van a Drugeth Katalin leányasszony sárkányos vas ládájában. A veres oroszlán pedig a Zsigmond urfi, a ki veres is, oroszlán is ha tűzbe jön. Az elhozhatná azt.

A gróf is, meg a magister is a homlokára ütött a tenyerével: itt az antiphlogisticon! Mondasz valamit, bolond!

— Elő kell keresni IV-ik Zsigmond úrfit! Parancsolá VIII-ik István.

Volt a hatalmas úrnak még másik két fia is: egy V-ik György és egy IX-ik László; de azok már el voltak látva, részint gazdag házassággal, részint főispánsággal, az

egyik volt a komáromi, a másik a nyitrai főispán; azok a saját váraikban laktak, nem alkalmatlankodtak itthon. Még csak IV-ik Zsigmond volt hátra, a kinek a számára eddigelé nem akadt se gazdag feleség, se öreg főispáni szék. Igaz, hogy még nem is volt huszonnégy esztendő.

Valahonnan előkerítették nagy kereséssel. Az erdőn járt vadászni, egy őzbakot hozott haza a hátán.

— Hát te miért jársz gyalog vadászni, mint valami kurta nemes? Riad rá VIII-ik István. Holott van elég paripád.

— Van bizony: felel rá IV-ik Zsigmond; csak hogy ha a legjobbakat kiválasztom közülök, hogy kilovagoljak rajta, attól tartok, hogy visszajövet magam kell a hátamra vennem s úgy hazahoznom.

— Karafia! Azok bizony mind jó lovak. Ha jobb kell, szerezz! Nekem sem volt; mikor ilyen legény voltam, ennél különb; azon szerezttem, kicsi híján egy országot. Nekem nincs pénzem, hogy jobbat vegyek.

— Nincs ám, mert édes apám, a méltóságos főispán úr, mind leeregeti a falba a pénzt, a mi a házhoz jön. Isten csodája, hogy még eddig ember és ló egymást nem otte meg a nagy inségnek miatta.

— Te pedig nyáladék siheder, előbb tanuld magad megkötni a nyakravalódat, minekelőtte az apád tetteit hánytorgadnád. (Ez tudniillik, hogy nagy tudomány volt az akkori időben: a tiz rőfnyi fehér patyolat nyakravalót hajdu segítségével nélkül csak tapasztalt férfi tudta úgy nyaka körül tekergetni, hogy a két vége épen összeérjen és csomóra köthető legyen. hátul a nyakcsigolyáján.) Nem vagyok én bolond! Megmondtam már a bátyáidnak is százszor, mikor pénzért tribuláltak, elmondom neked is, hogy mire gyűjtöm én azt a pénzt magam alatt? Bizony nem is a lidérczeknek! Hanem azért, hogy

jed némileg az asszonyra, a gyermekekre. Ez már egy lépés a haladásban, habár rabszolgáknak is tekintik övéit, s a maga érdekében dolgoztatja.

Idővel aztán kifejlődik a rokonszenv, és az, meg a közös érdekek összecsoportosítják az embereket; az egoismus határa még messzibbre terjed.

De arra, hogy altruistikus érzések keletkezzenek, már nagyon magas fokú műveltség szükséges, mert azok nem ösztönszerű gerjedelem, de öntudatos, fenséges lelki állapot következményei.

A tudomány, művészet, ipar előhaladása, mindenestre elősegítik, elő kell, hogy segítsék az erkölcsi felsőbbiséget, miután az igaz, szép és jó utáni törekvése indítanak, az igaz, szép, és jó pedig a tökélynek különböző oldala: az igaz, szép és jóban haladva minél több világosságot nyer az emberiség. Tényleg azonban az egyeseknél, a szellemi felsőbbiség nem jár mindig együtt az erkölcsi felsőbbiséggel. Sőt a társadalomban sem mindig.

Az erkölcsi felsőbbiséget az altruistikus érzések teljes diadala jelzi. Minden művelt nemzetnél van egy maréknyi kiváló lény, kik az emberiség büszkeségét képezik és kiknek élete csupa jótétemény embertársaikra nézve, kik önzetlenül, tárgyilagosan, a jó végdiadala előmozdításán fáradsz, az igazságot keresik s az embert hibái, dacára saját csalódásaikon és keserőségeiken át mindig önzetlenül, melegen szeretik.

Az alsóbb réteg embereiben aztán több-kevesebb eredménnyel küzd a percznyi altruistikus buzgalom a megrögzött egoizmussal, míg a tömeg ön-

tudatlanul teng, ha csak a fájdalom keserves élete nem ébreszti a lelkeket.

Mert a fájdalom, szenvedés nem nélkülözhetlen eszköze a haladásnak, a hogy sokan gondolják, de magába térítvén a lelket és arra kényszerítvén, hogy magasabb eszmékbe keressenek vigaszt, mindenestre az igaz és szép felfedezésére indít. Hány remekművet hozott létre a néma fájdalom!

És ha ez így áll a művelt népnél, mit mondhatni a barbár nemzetekről, melyek még legnagyobb számmal lepik el földünket.

Mindegy! Ha már tudjuk miben rejlik az erkölcsi felsőbbiség, tudjuk az utat is, mely oda vezet. A gőz és villám korszakában pedig a haladás is gyorsabban megy véghez.

Nekünk magyaroknak még könnyebb kivivnunk ez erkölcsi felsőbbiséget; mint más nemzeteknek, mert a magyar néphen a legnagyobb mértékben van meg ösztönszerűleg az önfeláldozás és nemeslelkűség. Ez aztán, épen mert inkább ösztön, eltűnik az úgynevezett művelt osztályoknál, melyek főképp mai nap, a legalantiabb egoizmust mutatják a magánérdekek veszett hajhászásában.

Még más bizonyosság is tanuskodik arról, mily távol állnak az osztályok az altruistikus érzésektől. A kis apró társadalmakban az emberek nagy bizalmasságban élnek egymással. Közösen tárgyalják a legbensőbb családi dolgokat, egymásnak külső-belső minden körülményeit ismerik, de barátok nem tudnak lenni. Lehetnek jó és szükség esetén

ő felsége, dicsőségesen uralkodó császáruk, királyunk III. Ferdinand, a midőn a szepesi főispánságot legkegyelmesebben örökös időkre nekem és a maradékaimnak adományozta, ugyanakkor még nagyobb kegyelemmel is tetézt. Diplomát adott nekem a felől, hogy a zálogba tett XIII szepesi várost nekem adományozza, mihelyt a zálogos summát le tudom fizetni a lengyel királynak s akkor én leszek és utánam a maradékaim örök időkre a szepesi grófok. Hát erre gyűjtöm a pénzt, ha tudni akarod! És szaporítani fogom mind addig, a míg a rézesövek itten la maguk is szájjig meg nem telnek. Akkor aztán tudom, hogy elég, kibontatom a falakat, s visszavásárlom az országnak csúfosan zálogba vágott XIII városát, s azon az én nemzetségem fog uralkodni. Azért jobban tennétek, ha ti is iparkodnátok megtölteni azt a kettős vermet.

— Tenném biz én szívesen, csak hetedik gyerek volnék! — mondá IV. György urfi — akkor meglátnám, ha valahol pénz van elrejtve a föld alatt, nagypéntek első éjszakáján, első kakaskurikuláskor, mikor a tüzes lidérc felveti magát.

— Ugyan már nem szégyenled magadat? — förmedt rá haraggal VIII. István; egy gróf Csáky urfinak ilyen ostoba paraszt babonákat ejteni ki a száján.

— De kérem alássan, olvastam én azt könyvből. A tüzes ludvéreztől, a kinek csirke formája van; meg a baziliskusról: aztán meg a griffmadárról.

— Miféle bolond könyvben olvastad?

— Hát azok között volt, a miket a tudós doktor Korpahegyi de Terravár hozott egy ládával. Ugyanott van a veres orosz-lán is, meg a fehér orosz-lán is, a kiket apám uram keres. Egy országban laknak azok.

— Hallgass! Ne beszélj! Mit értesz te

még hűséges pajtások is, de a barátság szent érzelméig nem tudnak emelkedni. Mindenki közös prédára bocsátja banális gondolatait és magának tart, ha van, egy kis belső szentélyt hova senkit be nem ereszt. Ezen természetellenes állapottól szenvednek aztán a kiváló lelkek. Senkiben nincs támaszuk, tökéletes erkölcsi elszigeteltségben élnek e reájok nézve pusztá világon. Innen annyi elkeseredettség! Csak a közös küzdelem, egy közös eszményért érdemes arra, hogy az ember, az öntudatos művelt ember éljen!

Ennyi az egyéni egoizmusról! Hát még mennyire van elterjedve a világon a családi egoizmus, melyet oly sokan erénynek tartanak!

A társadalmak, azok éppen még a barbár kort élnek. Egy-egy ember, egy-egy párt, egy-egy osztály kezéhez ragadja a hatalmat és azt kérlelhetlenül zsákmányolja ki a maga előnyére, a többiek rovására. Azért volna kívánatos, hogy addig is, míg az altruizmus tisztább légkörbe juthatnánk, kivétel nélkül, mindenki részt vegyen a kormányzásban. A közérdek ekkor sikeresen ellensúlyozná a magánérdekeket. Minden hatalom, már természeténél fogva oly megrontó hatással van az önző, gyarló emberre, csak akkor értelmellen, ha rendkívül megoszlik.

A mi a nemzetközi erkölcsiséget illeti, ha már arra még elvileg sínesen felállítva, hogy a nemzeti szolidaritás ép oly igaz és szent, mint az emberi szolidaritás. Hogy egy nemzet emelkedvén a többie-

ához! — torkolta le a fiát István gróf. A leo ruber egy alchymiai portentum.

— Hát hisz a griffmadár is olyan portentum. Minden nap egy tulkot eszik meg.

— Eszik ördögöt.

— Hát a leo ruber nem megette már apám uramnak egy egész gulyáját?

— Fogd be a szádat, te oktondi! Az a magisterium magnum. Hadd beszéljek veled okosan. Hetedik gyerek nem vagy; hanem hogy ha az én eszemen megosztóznál a bátyáiddal, hát akkor te neked csakugyan egy hetedrész jutna belőle. Mindig töksi voltál. Az is maradsz. De hát az ilyen emberre leskelődik a szerencse. Hallgass rám. Van pénz elég: meg is látod. Nem is kell érte griffmadárra ülnöd. Csak nyergeld holnap fel a lovadat.

— No az be is válik már griffmadárnak.

— Aztán lovagolj át Dunajecre; a Drugeth Katához; majd adok neked egy pecsétes levelet; de fel ne törd, mert a grófkisasszonynak szól. Aztán ott maradsz, a még beléd nem szeret.

— Hát már ahhoz én hogy kezdjek hozzá?

— Ne félj semmit. Ha mindenben tudatlan vagy is, ehez az egyhez értesz praceptor nélkül is. Nekem sem tanította senki, mégis fejedelem-asszonyok szaladtak utánam. Deli legény vagy, ostoba vagy: ennél több ajánlat neked nem kell.

— Hát én nem bánom: csak apám uram meg ne bánja aztán.

— Ma ereszd ki a lovadat, aztán takeroldj, siess: csókoij kezet, a mért ilyen derék mátkát választottam a számodra. Nekem jeggyűrű nélkül vissza ne kerülj.

ket segíti elő, bukása a többiek kárára van. Ha azt átlátnak nem lehetne többé háboru!

Egoismus, mily kis szó vagy és mennyi könnyet, vért, fájdalmat és kinszenvedést okoztál e földön és mennyit fogsz még okozni, míg nem sikerül a jóknak téged örökre száműzni e földről!

DE GERANDO ANTONINA.

ELŐHANG.*

(Egy elbeszélő költeményhez.)

Rödbevesző multak híj csete, lantom.
Borongani jer most roskadozó hanton.
Roskadozó hantján rég feledett kornak:
Zizegését hallgassd nefelejt-bokornak.

Hős, daliás korszak! Milyen idő volt a!
Szebb azelőtt sem volt — olyan sem azolta.
Egyki ha találná festeni találon,
Hittelenül szólnánk: beh gyönyörű — álom!

Még akkor a gyermek élt anyai téjjel,
Anyagond virasztott, álma fölött, éjjel.
Nem fizetett keblen serdülve gyerekké:
Szeretet lón lelke örökkön-örökké.

*) Szárnyaszegett dal előhangja, a melyet a korán végzetes halált ért ifjú költő hagyatékából közlünk. Megsajdul még egyszer az ő elvesztése feletti fájdalom-ütötte seb e kettépattant hur hangjára... de nem fájdalmasabb-e a hosszú feledés háborítatlan nyugalmára gondolni? Bizony Indali megérdemelné, hogy műveit egybegyűjtve kiadják, mert e szenvedélyes lélek világa éppen nem volt üres.

Szerkesztő.

II.

Az őrpasa.

„Őrpsának“ nevezik általában a magyarok az olyan fehérszemélyt, a ki minden tekintetben el tud lenni férfi nélkül: olyan forma, mint az „amazon.“ lehet vénebb vagy fiatalabb. Elég az hozzá, hogy keményszívű kegyetlen nemzet.

Ilyen híres őrpasa volt egy időben a Drugeth Katalin, Dunajecz várában.

Ha azonban megtudjuk az élete történetét, mindjárt enyhébb ítéletet fogunk föltéte hozni. Nem volt ő mindig ilyen kemény szívű, sőt inkább nagyon is szerette a délczeg Wesselényi Pált, a kivel imár el is volt jegyezve. A vőlegénye azonban Erdélyben járván, ott nagy hirtelen megismerkedett Apor Máriával; egy kis nagyravágyás is volt a legényben: főrangra vágyott a fejedelmi udvarnál: azon vette észre magát, hogy megházasodott s ott maradt Erdélyben a felesége birtokán.

Mikor ezt megtudta az elhagyott menyasszony, úgy bezárta a szívét minden férfi fajzat előtt, hogy annak a kulcsát meg nem találta többet senki.

Nem bánta, ha vén leánynak, ha agglantnak csufolják is. Küiönben még nem volt több huszonnyolcz esztendőnél. Szép is volt: délczeg termetű, sötét szemű, fekete haju, a hogy az amazonokat szokták hirtől ismerni; de a mellett olyan hideg és komoly, akár egy apácza fejedelemasszony. A viselete is olyan volt, hogy inkább vénitette, minthogy fiatalította volna; s ha férfival beszélt, az nyavalyás, azt sem tudta, melyik lábára álljon előtte, olyan zordon tudott lenni hozzája.

És a mi a legfőbb hibája volt: az, hogy nagyon sok esze volt.

Lányka, selyem-fürtit nem fődte be állal,
Keblet se boszantá fojtogató vállal;
Nem suhogott rajta selyem uszály-szoknya,
De vala tűzhelynek örömhöz szokva.

Ifjak öreg arcán nem vala fölirva:
Hogy bele vágnának dölni, kora sirba.
Élet-erő fáját se tivornyás éjek,
Se nem ölték renyhe, kárhözátós kéjek.

Diadalmas hősök marczona szivébe.
Egy ragyogó eszmény s lobogó láng ége,
Nemesítő lelke durva, erős nemnek:
Nőnek nevezék azt, ezt meg szerelemnek.

Divatba' se voltak ragyogó báltermek,
Nem is fitogatták utczán a szerelmet;
Belehellék titkon, dalba, furulyába,
Mint csalogány, erdők enyhe zugolyába'.

De tudott szeretni lány és ifjú híven.
Nem is más segített a szerelmes sziven:
— Ha ki reményt veszte, ha ki addig volt már:
Annak a koporsó, ennek meg az oltár.

Nem vala főérdem: kincsek, arany-bánya.
Azt sem igen kérdék: ki, ki fia, lánya?
Urnál, vagy a kit tart jámbor könyörtlet:
Szülte a becsülést csakis a becsület.

Divatba' se volt még: lopni az úr napját.
Küzdeni serényen látta gyerek, apját.
Csillagok a mint a végtelen irt futják:
Irta vala híven kiki maga utját....

Hajh, te dicsó korszak! oda vagy örökre!
Vész ki a magyarból ősei örökre,
Multak hagyományin nem csüng kegyelettel,
A mi volt, az elmúlt — azt mondja — feled el!

Ez szép tulajdonság egy nőnél, ha maga van; de nagy baj, ha másodmagával van; kivált ha az a másik életpárja.

Otthon sok hasznát vette az eszének, mert maga vitte az egész gazdaságot, s még hogyan vitte! Olyan kordában tudta tartani a sáfárait, hogy tőle ugyan egy dénárt sem sikkaszthattak el: s patvarkodó atyafiak, házsártos szomszédok ellen nem volt neki szüksége prókátorra: jobban tudott allegálni!

Meg tudta jövedölni az időjárásról egész hónapra a zodiacusból és a planeták aspektusából; a mi nagyon szükséges volt a mezei munkánál. A cselédek megválogatásánál alkalmazni tudta a névjelentéseket (mivel hogy minden embernek a neve jelent diácul, görögül vagy zsidóul valamit, s az adja ki characterét). Járványok és betegségek ellen igen tudta alkalmazni a signaturákat; melyek a gyógynövények, tulajdonságaik is elárulják. Az időjárás observatiót könyv nélkül tudta latinul, magyarul és németül: a mi maga egy tudomány! Hát még a jövő egész évre való profécziákat? a mik közül, hogy csak egyet említsünk meg: új esztendő napján egy gubicsot feltörvén, ha abban egy pókot találunk, akkor háboru lesz; ha kukac van benne: áldott bő esztendőt, békességet várjunk; ha semmi sincs benne: akkor szárazság, inség lesz; azt pedig jó tudni előre.

(Folytatása következik.)

Ó- és ÚJ-TESTAMENTUM.

Rég forgatlak, drága könyvem . . .
Nézek, látok, sejtlek, értek; —
S véges elmém úgy megdöbben:
Ah, mert istent lát a lélek!
Küzdök, vágyom a tudásra;
Szemem áttört már a borún:
Im, előttem föl van tárva
Az ó- és új-testamentum.

Végzete eléri kire mi van szánva:
Harczi szilaj mén is beszokik a hámba.
Hül a nap is lassan, hül a szilaj vér is,
Magyar is szelidül, nem mondja: „Azér' is!”

Belenyugszik, legyen bármi az ítélet.
Igy is, amugyis csak eltelik az élet!
Ha kitör is, az csak: «Erre meg amarra . . .»
Hajh, szomorú végzet jár ma a magyarra!

De ne zokogj lelkem! — Im, a jelen illan.
Képzeletem éri szövetneke csillan.
Barna denevérek tábora szétrébben.
Századok éjfedte fátyola fölleben.

Látom nyiladozni dali ősök sirját.
Följuló emlék alkonyatos pirját.
— Borongani jer hát, roskadozó hanton.
Ködbevesző multak hú ecsete: lantom!

INDALI GYULA.

A mi Sylvester-esténk.

JAKAB ELEK-TŐL.

Méhes Sámuel és Szilágyi Ferencz, az első az Erdélyi Híradó, utóbbi a Mult és Jelen szerkesztője. Mindkettő református tanár a kolozsvári ref. főtanodában. Egy tanári épületben, egy ifjuság élén, egyik a matematika, másik a történelem tanára. A szabad elvek, reform, előhaladás képviselője az egyik, a conservativismus, helytmaradás, politikai

Egy világ ez, bűvös, nagy, szent:
Midőn isten járt a földön;
Az igazság előtte ment;
S csipke-bokor mondta, hogy jön.
Manna szállott le a völgybe.
Hogy egy nagy nép el ne vesszen;
És hogy a szomj meg ne ölje.
Forrás támadt ziklán, hegyen.

Majd, galamb szállt le a földre:
Jelentvén az isten embert;
S miként meg volt jövedölni:
A rút halál porban hevert.
Föltámadtak a halottak;
Balzsamot nyert, a ki beteg;
És kik addig árvák voltak,
Az istenben atyát nyertek.

— Megállj . . . megállj! Ők nem tudták:
A nép kicsiny volt és törpe:
Gyűlölte az istent — urát —
S oltárait összetörte.
Jerémias siralmait,
S Jób keserve, bús panasza
Nem volt elég — kiáltani:
Júda, Júda, szállj magadba!

Ott proféták jövedöltek:
Apostolok szólottak itt:
S martyrságra adta őket
A nép, a mely vakságban hitt;
Voltak bölcsék, költők éltek,
Kiknek szava méz és harmat:
Adtak minden jót a népnek,
De láncz kellett és nem a kard.

Ott mert tenni oly bűnt, vétket,
— Elhagyván az igaz utat —:
Mít az isten el nem nézhet,
S a föld özönvizbe fulladt; —
Itt botorul emelt vádat,
— S hívén, hogy jó ügynek szolgált —:
Isten ellen harcra lázadt.
S fölfeszíté — megváltóját.

— Megállj . . . megállj! Hová rohansz?
Még egy lépés s el vagy veszve!
Mi ellen törzs — az észjog az;
S halálos lesz a szent eszme. —
. . . Hajoljon meg büszke térded:
E kereszt a világ bűne;

kerékkötő a másik. Méhes, egy csöndes, gondolkodó, határozott polgáris érzelmű, a szabadság és egyenlőség iránt fogékony lelkű férfi, a liberalis aristocrazia barátja és kedveltje. Szilágyi szenvedélyes, epés, fél-nemes, fél-polgár, sok ismeretű, de kegykereső és akakoskodó ember, a ki a maradi-k felé huz, a liberalismust ostromozni, hitelét kétségbe vonni, sikereit meghiusítani mindig kész.

Kora sem értette, ma is megmagyarázhatatlannak tűnik fel: hogyan lehetett egy erkölesi testületben oly egészen különböző két ember, hogy férték meg egymással, hogy nevelhették s képezhették ugyanazon ifjuságot, egy uton mentek be a collegiumba, egymás mellett ültek a gyűlésekben, tűz és víz, Montucci és Capuletti!

Elvek választották el őket s párttekinetek. Ha egészen az iskolára szorítkozik életük, békében férték volna meg egymás mellett. De ők a politikai életbe léptek ki s elsodorta az ár. Méhest, mint hírlap-tulajdonost, a szabadelvű, akkor ellenzékinek mondott párt nyerte meg. Szilágyit a conservatívek, a kormány. Az első a popularis aura emelte, utóbbi a hatalom. Erős antagonismusban folyt év év után, míg a conservatív pártot az 1848. év teljeseen megtörte, s hosszú, kétes harc után Méhes és pártja lett a győztes, Szilágyit egészen elviselte az idő és politika.

Méhes egy jó szívű, patriarchalis lapszerkesztő volt. Lapjáról azt mondták ellenfelei, hogy a szerkesztődik, azaz, hogy tulajdonosa keveset törődik vele. Egy ideig b. Kemény Zsigmond, majd Kovács

A multakért istent kérjed,
Hogy váltságát hozzád küldje.

Ott tartozás, itt meg a jog;
Ott rabszolga, itt szabad nép;
Ott korlátlan, bős királyok;
Itt igazság, mely trónra lép;
Ott sötétség, itt a tudás;
Ott a törvény, itt a szellem:
Munkálj, fáradj, szenvedj, tudj, láss,
És érdemed akként legyen . . .

. . . Mint Józsué, im, kiáltok:
Megállj . . . megállj rugyogó nap!
S széttörök a régi átok;
A magyar egy nappal t óhajt;
Csak egyet, mely kettőt tegyen,
S küzdelme nem lesz elveszve:
Mert, mely meghalt a keresztben,
Ismét élni fog az eszme!

SZÁSZ GERŐ.

SZINTE FELÁLDOZTÁK!

— Angolból. —

(Folytatás.)

Nyugente asszony hallgatott néhány pillanattig aztán az ő szokott kedves, nyugodt hangján azt mondá:

— Nem Margit, én nem osztom nézetted; ha ugyan létezne az a szerinted boldog kiváltság, én nem tartanám azt boldogságnak; de meg vagyok róla győződve, hogy azt képzelné tévhit. — De hol van Eleonora? Reményem jól van?

— Oh igen, köszönöm kérdésedet, ő jól van; együtt indultunk hozzád, de ő a férjeddal visszatért; az útban találkoztunk vele, természetesen nem lehetünk olyan udvariatlanok, hogy egy olyan elhagyott házba engedjük menni, hol a betegen kívül senkisé fogadhatja. — Nekem illet volna őt elkísérni, de nem állhattam ellent kívánságomnak, hogy a mi kedves Alwynunknak szerencsét kívánjak. Mi szomoruan fog-

Lajos és Szentiváni Mihály, majd ismét Nagy-Ajtai Kovács István, utóbbi Ocsvay Ferencz, a mostani Septemvir volt főmunkatársa. Irt lapjába az egész szabadelvű Erdély s járatta is. A politikát az ellenzék állapította meg. Ő és társai képviselték s védtek. Méhes tanársága s gazdasága után látott, csak akkor tudta meg, hogy ő a szerkesztő, mikor deficit volt s pótolni, vagy a censor perbe fogatta, s elé kellett feleletre állani. Ilyenkor magához kérte azt, a kinek czikkeért feleletre szólították s egész jó indulattal, komolyan, de félelmetlenül mondotta meg neki a bajt s kérdezte meg: hogy hiszi lehetségesnek a segitést? S a védelem formája barátságosan elintéztetett, úgy, hogy az írónak rendesen haja szála sem görbült meg.

Én is voltam egyszer ily zavarban egy névtelen cikkért. A jó öreg látta, hogy engem kiadnia nem lehet, mert állásomat kockáztatja. Magára vette a dolgot, szelid feddést kapott s én védve voltam.

Soha én ilyen szerkesztőt nem láttam. Volt 600—800—1000—1200 előfizetőnk a politikai helyzethez képest. Ha kevés volt az előfizető, mikor jelentette segéde, csak annyit mondott: nó ez baj, máskor több lesz, segitünk valahogy. Mikor jól ment a dolog, akkor mosolyogva mondta: egyik esztendő pótolja a másikat. Fizetése mindennek pontosan kijárt. Mikor kedvező politikai hírek jöttek, a pártnak valahol diadala volt, vagy más nevezetes esemény adta elő magát, az egész

juk a hiányát érezni s tudom, hogy távozása után olyan könnyök is fognak hullani, melyeket bajos lesz felszárítani.

De Compton Alwyn kiment a szobából, s a menyinyben ő lett volna érdekelve a Margit asszony édes részvéte tökéletesen kárba veszett.

— Oh igen, mi nagyon fogjuk ötet nélkülözni. Klárám vigasztalhatatlan lesz, s kis játszótársa nélkül Alwyn is egyedül fogja magát érezni mondá Nugente asszony nyugodtan.

— Klára! oh igen. természetesen! De köztünk maradt szó legyen, édes Constance, én úgy sejttem, hogy Eleonorám ez alkalommal sokkal mélyebben meglesz hatva, mint a hogy majd velünk el akarja hitetni. Leányom nagyon büszke; de látom, hogy az Alwyn folytonos figyelme megnyerte szívét és most már majdnem félve gondolok arra, mit elég könnyelmű voltam eddig elnézni, sőt pártolni. Alwyn oly fiatalnak látszott és Eleonorám oly rendkívül correct és finom gondolkodású, hogy tökéletes biztosságban véltem őket együtt hagyhatni; s a hosszas eljegyzéseknek nem vagyok barátja.

— Édes Margit, erre nézve légy teljesen megnyugodva — volt a válasz. Azt hiszem, hogy Alwynnak Klárám lesz az egyedüli választottja, kihez távozása előtt lekötötte magát; azt pedig már te is elismerheted, hogy ez a viszony nem fog veszélyes lenni.

Le Grande asszony nevetett.

— Oh nem — mondá. A hol egy gazdag örökös-nőről van szó, ott nem lehet attól félni, hogy az ilyen bonyodalmak veszélyesek legyenek. De édes Constance, mi olyan ostobaságokat beszélünk, mint valami iskolás gyermekek, — pedig én igen komoly dologban jöttem hozzád. Arra a szívesre kérek, hogy fogadd el Eleonorát néhány hétre. Az orvosok Cheltenhamba küldték a férjemet, azon reményben, hogy tagjainak a használatát ottam visszanyeri, s nincsen módomban, hogy a leányomat is magammal vigyem. Az igaz, hogy midőn a háztól kiindultam, még nem tudtam semmit az Alwyn sorsának változásáról.

— Azért nem kell a tervedet megváltoztatni, — mondá Constance, ámbár arczán a bosszuságnak egy

kis árnyalata vonult el. — Alwyn az első posta hajó fordultával indul s azt hiszem, hogy terveiddel s előkészületeiddel nem leszel addig készen.

— Talán nem; nem tudok bizonyost mondani, Minden a férjemtől függ és attól, hogy kapunk-e kényelmes szállást. Az időt fel kell használnom, egy napot sem akarok elveszíteni; és valóban, én azzal a kéreccsel indultam hozzád, hogy már holnapután fogadd el leányomat. Nugente urnak felemlítettem kérésemet és ő szíves volt azt mondani, hogy kérésem semmi akadályba nem ütközik; no de magától értetődik, hogy ilyen esetekben a háziasszonynak van szava.

A Constance válasza igen gyorsan jött volna ajkaira, ha ő is birt volna a Margit asszony szeretetreméltó őszinteségével. Azonban ő csak az igazságot szeretete mondani, a nélkül azonban, hogy barátait és ismerőseit a miatt megsértse; tehát egyszerűen csak azt mondá:

— Mi elfogadhatjuk Eleonorát, de nem ígérhetem, hogy sokat foglalkozom vele, sem azt, hogy itt-éte alatt kellemesen fogja magát találni; most nincs időm egy fiatal leány mulatsága után járni, mert az Alwyn útikészületeivel nagyon el leszünk foglalva. távozása után pedig nem igen lesz jó kedvünk.

— Oh kedvesem — válaszolá Margit, hiszen a fennforgó körülmények között kedélyetek nagyon fog találni. — Eleonorám szenvedélyesen szereti az atyját; s atyja állapota s régi barátjának a távozása fájdalommal fogják lelkét betölteni. De miután már elvégeztem a dolgomat távozom. — Oly sok a dolgom, és — úgy hallom — hogy a kocsid előállott. — Ugy-e Constance, kocsikázni szándékoztál?

— Lidfordba megyek. A boltban van egy kevés dolgom; de azért ne siess, vásárlásom későbbre is maradhat.

— Köszönöm figyelmedet, Azt mondád, hogy Lidfordba mégy? Talán lennél olyan szíves irántam, s beszólanál a francia szabóhoz, s megmondanád neki, hogy küldje haza holnap az Eleonora ruháit. Már a mult hétre ígérte, Isten veled. Már is elkéstem.

S Le Grande asszony sietve távozott. Néhány perczig Constance mély és fájdalmas gondolatokba merült.

Aztán esendes léptekkel a két ablak között levő nagy tükör elibe állott, s hosszasan nézte a saját arczát. Két kis kezét a baloldalára szorította, míg arczát vizsgálta, s néhány perczig keble fájdalmasan és gyorsan hullámozott.

Vajjon saját szépségét nézte-e, vagy összehasonlította azt a Margit teltebb, s mindenestre érzékibb szépségével?

Valami különös, majdnem túlvilági szomorúság volt arczán, a mi megadást jelenthetett ugyan, de békét, nyugalmat bajosan. Úgy látszott, mintha egy előtte álló nehéz megpróbáltatástól félne, mi hitére kevés, de türelmére nagyon is sok volt.

A szobaleány belépte, ki köpenyét és kalapját hozta, felrázta kínos merengéséből.

A szükséges áttöltözködés hamar megtörtént, s Constance, a Margit asszony távozása után, alig egy negyed óra múlva, kikocsizott hazulról.

Gondolatai sokkal szomorubbak voltak, mint hogy az ösmeretes tájképek a szokott elragadtatással tölték el. A kocsi hátradölt, s alig figyelt a mellette gyorsan elvonuló tárgyakra, míg a keresztútra értek, mely a szomszédság több pontjaira vezetelt. A Lidford-felé vezető úttól jobbra vezetett a Major-ház, hol Le Grandeék laktak, és Constance ösztönszerűleg azon hely felé nézett, hol gondolatai voltak.

Csak egy rövid pillantás volt, s a vér még is arczába szökött. Két alak sétált azon az úton, mely a Le Grandeék lakása felé menő, privát ösvényre vezetett, két ösmerős alak — férje és Margaretta.

De miért ne? Oly benső és bizalmas két barát és távoli rokon, miért ne sétálhatna együtt a mezőn? Talán bizony Constance féltékeny volt?

Nem; ez az érzés eddig még nem bántotta, szerető és mindig figyelmes férje nem adott okot a féltékenységre. És e látvány még is rendkívül fájdalmas volt. Bágyadtan dőlt vissza a kocsi párnájára, s szeméit kezei közé rejté.

— Oh ég könyörülj! — suttogá. — Angyalom, Klárám, édes, ártatlan gyermekem — az ég örökösödje feletted! — Oh ezt iszonyú kiállani!

* * *

szerkesztőség és nyomdász sereg ajándékban részesült, s egy-egy vidám östöt töltött a szerkesztő terhére.

Sylvester-esténket közvacsorával töltöttük el.

A farkasutcai reform. tanári épület végében volt egy kis hosszú alacsony ház, abban volt a nyomda, ott lakott Szarvady Károly, a nyomda gazdája s pénztárnoka, egy piros, pozsgás arczu, vastag tömött bajszu, testes férfi, kinek homloka még akkor is redőzött volt, mikor a legvidámabb hangolta a bor és barátság. Mi Karli-nak szölitottuk „pohár között”, máskor Károly bácsi volt neve. Rendesen nála volt a lakzi. Szép fekete szemü neje (nevét elfeledtem) vacsorát főzött, ő borról gondoskodott, leültünk asztal mellé s éjjel vert föl mellőle. A nyomdászok egy-két veder bort kaptak vagy bor-pénzt.

Szarvady Károly szigorú erkölcsű, tiszta lelkű s kezű hazafi, Méhes hírlapjának egyik anyagi oszlopa volt, az előfizetés, hirdetések, lapmegjelenés, kihordás és szétküldés, a fizetések kiszolgáltatása, szóval: okos, tiszta s hü pénzkezelése ritkította pártját. A vacsora jó ízű, peccsenye, tésttanemű és jó bor volt — bővében, a köszöntések elmések, élcezesek, a hangulat barátságos vidám, a társaság fesz-telen.

Ocsvay volt a segédszerkesztő, övé volt az első hely, utána a vázna arczu, de pikáns szellemű Szabó bácsi, a Külföld szerkesztője, Urházy Gyuri barátunk, Kriza, Én, és az asztal végéfelé a még akkor ifju Szathmáry P. Károly.

Természetes, hogy a lapunk volt az uralkodó thema és a politika, melyet az Erdélyi Híradó ereje szerint odaadással, hiven szolgált. Az első felköszöntés rendesen főszerkesztőnk, az öreg urat (így hívták Méhes-t!) illette. Ezt Ocsvay tette meg, éles szemét szétjárta a vendégeken, bajszát simogatva, hol kedélyesen, hol élcelődve, lassu komolyságával, de teljes bensőséggel. Méhes, mint a független polgárság mintaképét emelte ki, s mint a szólás és írás szabadság hívét tüntetve föl; akinek erszénye és szíve a hozzá tartozóik előtt soha bezárva nincs, a ki a társaságnak e jó estvét szerezte. Mig a toaszt folyt, az öreg ur megtudta, hozzánk jött, s mi egy hatalmas éljen-t kiáltva neki megköszöntük az őst e barátságos áldomását.

Urházy rendesen poetizált köszöntéseiben, ő szerette, de nem győzte a bort, hamar tulságos vidámságba esapongott ki jó kedve, s ilyenkor házsártos lett, disputált és összetűzésre bárkivel, a legesekelebb dologban is kész volt. ily állapotában nem lehetett neki ellentmondani. Épen a mily szelid, hideg s komor volt máskor, bor között oly heves, ingerlékeny és magas kedvű lett sok ivás után. Különbben jó mulató, vig czimbora s a szó teljes értelmében gentleman.

Szabó bácsi aszkóros volt, a szeszese italtól óvta magát, inkább csak a társaságért jelent meg rövid időre, hogy a külpolitikában nagy jártasságát bámultassa.

Kriza nem jelent meg vacsoráinkon.

Engem gróf Mikóval való viszonyom folytán

Méhes vett föl szerkesztőségébe. Pár évig külmunkás tag voltam, csak az 1847—48-ki években lettem belmunkatárs. Mint unitáriussal sokat élcelődtek velem. De én megtörhetlen vidor kedélyemet állítottam élce és kedvtelés elé. Szerettem őket, mint a szabadság ügyének hív szolgáit. Szegény voltam s örvendtem, hogy a lapnál életem fentartása eszközét megszerezhettem. Később az első évek hidegsége felolvadott, s már egészen bizalmas barátokká s szövetségesekké lettünk, mely viszony addig tartott, mig némely társunkkal a halál megszakitotta.

Az utolsó köszöntés Szarvady barátunké volt. Rövid s egyszerű mint jelleme: de őszinte érzelem kifejezése. Éltette a segédszerkesztőt, az ellenzéket, Erdély vezérferfiat, a hírlap pártoló közönséget és nyomdászokat, Mi őt, mint házigazdát és gondos pénzügyminisztert s így lett vége éjjelkor Sylvester-esti vacsoráinknak.

Ilyen volt a mi szerkesztőnk és kiadónk, az öreg Méhes bácsi. A közügynek volt szentelve lapja, munkája, erszénye. Nem nyereszkesedés vezérelte, de hazaszeretet és az igazság s szabadság diadala.

Kegyelettel emlékezem rád, te nemes férfi. Legyen tisztelt emléked közöttünk. Él lelkemben Szarvady, Urházy, Szabó és Kriza neve s nyájás barátsága. A kik élünk — hárman, különböző utakon szolgáljuk rég a hazát, mig egykor mind barátink után megyünk ama sötét ösvényen, melynek nincs megtérője s minden halandót a föld göröngyei közé visz s porával egyesít.

Constancenak sok dolga volt Lidforban. Két-három bolt elibe hajtattott, s bevásárlásait megtéve, egy, a külvárosban levő, szép, nagy kőépületbe ment, hol hosszabb ideig időzött. Midőn onnét kijött, az a kis csomag, mely akkor, midőn a kocsiából kilépett a kezében volt, már nem volt nála; arca égett és kimerültnek látszott, mintha valami nagyon komoly és fárasztó munkát igazított volna el. De az a bágyadtság eltűnt arcáról, mielőtt haza érkezett. A friss lég, vagy a esendes kocsi kázás elűzték arcáról azt az aggályos kifejezést. S a mint férje a kocsirol leemelte, örömet fejezte ki, hogy a reggeli halványaságot ily úde, egészséges pir váltotta fel.

— Sohasem láttalak jobb színben kedvesem — mondá. Az arcodon levő gyönyörű pir egy tizenhét éves leánynak is becsületére válna, nemcsak egy huszonnyolc éves asszonynak. Még megérem, hogy szép ifjú feleségemre féltékeny leszek, én, az öreg, ki meholnap betöltöm a negyven évet.

Constance vidáman mosolygott egy pillanatig; de az a régi fájdalom, mely az nap már többször gyötörte, ismét visszatért, s gyöngéden megcsókolva férjét, ki udvariasan bekísérte a szobájába, azon ürügy alatt, hogy elkésik az ebédetől, a további beszélgetéstől felmentette magát, s átöltözködéséhez kezdett.

* * *

II.

— Klára, Klára, drága kis angyalom, ne sirj, oh ne sirj oly keservesen. Nem megyek el örökre, ne feledd, hogy visszajövök, mielőtt megnőnél, s megvárom téled, hogy épen olyan jónak, ügyesnek és műveltnek találjalak, mint a milyen a te jó anyád. Kedvesem, igyekezel olyan jó lenni? A helyett, hogy öreg játszótársad után búsulsz, gondolj arra, mennyire fog azon örülni, ha tudja, hogy a kis Klára olyanná igyekezik lenni, a milyennek ő kívánja.

— Alwyn, én sohasem leszek olyan. Én nem vagyok jó. Én nem tehetek róla. A kiket szeretek, azoknak a kedvéért mindent meg tudok tenni, és jó vagyok; de ha nem szeretem az embereket, akkor gyűlölöm őket. Én nem tehetek róla, hogy rossz és indulatos vagyok; ha mamám és te nem volnátok itten, soha sem volnék jó — én tudom, hogy nem.

— Ne rágalmazd magad kis bohó, te bizony jó volnál a mi kedvünkért. Klára, hallgass reám, igaz, hogy csak gyermek vagy, de azért te már igen sokat meg tudsz érteni; azt akarom néked mondani, hogyha mamád azt képzelné, hogy te az ő távollétében rossz, makacs, indulatos kis leány tudnál lenni, akkor te többet ártanál mamádnak édes kis Klárám, mint a hogy most én azt meg tudnám veled értetni. Elmenetelem után ne busulsz sokat, hanem igyekezz a helyemet elfoglalni, mulatni, szórakoztatni mamádat, s ne engedd, hogy szomorúnak lásson, vagy kisírt szemekkel találjon. Ugy-e Klára, ezt meg tudod tenni?

— Megpróbálom — mondá a gyermek.

— S nézz ide Klárám. A hajamból vágtam le egy fürtöt a számodra; és itt van egy arszképem, melyről te azt szoktad mondani, hogy épen olyan, mint Alwyn, ámbár én tudom, hogy ez a kép sokkal szebb. De azért jó ez az én kis Klárámnak, hogy játszótársát emlékében tartsa, míg az új otthonomból egy jobbat küldök.

A gyermek hirtelen felnézett.

— Nem otthonodból, oh Alwyn, ne nevezd azt otthonodnak! — kiáltá szenvedélyesen.

Alwyn mosolygott, s gyönyörrel nézett a szép szemek mélyébe, hol már is a női szív látszott ragyogni.

— Igazad van kis Klára, Anglia a hazám, és itt nálatok van legédesebb otthonom. És most már elbucszol tőlem és nem sirsz?

A gyermek megrettent, de hamar összeszedte magát

— Isten veled Alwyn! — mondá.

— Igen, drágám, igen; mamád azt gondolta, hogy egész éjjel búsulni fogsz, ha előre megmondjuk távozásomat; de én jobbnak látom azt veled tudatni, igen drágám, édes kis kedvesem, én még ma el fogok utazni

S az ifjút is elhagyta eddigi ereje, sötét szemei könnyekkel teltek meg, a mint a kedves gyermeket keblére ölelte.

Klára meglátta a könnyeket, s nőies természete már most is kimutatta magát. Ha Alwyn búsul — gondolá magában, nem okoz neki még több bánatot az által, hogy az ő kétségbeesését lássa? Kis szive majd meghasadt fájdalomában, de azért visszatartotta azt, s arcát az Alwyn vállára hajtotta, hogy sűrűn omló könnyeit ne lássa.

— Klárám, édesem, engedd, hogy most már a dadához vigyelek, — mondá Alwyn, s felindulását viszszafojtva, a kis leánykát ölébe vevé s a ház balszárnyába, a pázsitra nyiló gyermekszobába vitte.

Klára görcsösen fogódzott beléje, de egy szót sem szólott; s midőn Alwyn, az öreg dada mellé, a dívánra letette, a gyermek arca nagyon halvány volt, de a szemeiben nem voltak könnyek.

— Drágám, isten veled! Dada nagyon ügyellen az én kis kedvesemre, és maga se feledjen el, — és még egyszer megcsókoltatva a gyermeket, a jó asszony ölébe egy szép ajándékot tett, szívélyesen kezelt szoritott vele, s gyorsan távozott a szobából.

A dada a reá bizott gyermekhez fordult. Klára fehér volt és merev.

— Klára kisasszony — Klárám — kedvesem! szóljon — szóljon a dadájához!

De a gyermek nem válaszolt és nem mozdult.

— Szent ég, elájult! — mondá a dada. — Kedves szép kicsikém, épen olyan természetű, mint a szegény jó anyja. Jó, jó, az ég irgalmazzon mindnyájunknak! Soha sem lehet tudni, hogy mi áll előttünk; de én sohasem láttam életemben csalhatatlanabb példát, mint a milyen ez Kedves kicsikém, annyi bizonyos, hogy előtted sok baj és bánat áll. Egy olyan érzékeny szívű gyermek, ki nyolcz esztendő korában bánatában elájul, nem megy az élet bajain könnyen keresztül. De nem mondom meg az én jó asszonynak, elég szomorú szegény, ha nem vegyitek több bánatot az életébe. Én többet látok és tudok, mint azok, a kik minden csekélység felett szót tesznek.

A saját jó és okos szándéka felett így fejezve ki megelégedését, a dada gyorsan kis kedvencének a felbresztéséhez látott.

* * *

Két év múlt el az Alwyn távozása óta, s e két év sok változást hozott a ház lakóira. még pedig igen sajnós és szomorú változást.

Az angyali jószág, szelid háziasszony egy jobb, fényesebb hazába költözött, s Klára anya nélkül maradt.

Ez a rettenetes csapás így történt: Nagente asszony, mint rendesen, a Klára lezskéivel volt elfoglalva. Kellemes munka volt, mert Klára jól tanult, s a helyett, hogy a tanulásra szánt óráktól visszahúzódná, még óhajta várta azokat, mint legboldogabb perceit, kivált mióta Le Grande asszony és a leánya házukhoz jöttek; mert addig, míg Klára anyjával tanult, e nőknek nem volt szabad őket háborítani.

Le Grande asszonyság és leánya vendégek voltak, de meghatározatlan időre; a szegény Le Grande úr meghalt, s özvegye és gyermeke menhelyet találtak távoli rokonok házában, míg elrendezik magukat. Eleonora sokkal fiatalabb volt, mint hogy nevelőnőnek mehesen, mesterekre s komoly, kitartó tanulásra volt szüksége, hogy magát e pályára kiképezhesse.

Nugent úr nagylelkűen felajánlotta pénzét és otthonát, míg e cél elérhetnék; még fél év volt hátra, hogy Eleonora a tizenhét éves betöltse, s munkája által a függetlenséget nyerve, új életet kezdjen.

Ezért volt az, hogy Klára és anyja legboldogabban voltak a kora reggeli órákban, midőn vendégeiknek a látogatásáról mentek voltak.

Egy reggel hosszabb ideig maradtak együtt, mint rendesen. Klára kérte az anyját, engedje meg, hogy egy nehezebbnek látszó olasz lezskéjét végezze be, s anyja beleegyezett, véghetetlen gyöngéd és szomorú mosolylyal úzve leányára.

— Mama, mama, mi bajod? Rosszúl vagy? — kérde a gyermek.

— Csak úgy érzem magam, mint rendesen; de édesem ne maradj hosszasan, mert Le Grande asszonynak megígértem, hogy két órakor kikocsizom vele, s úgy veszem észre, hogy már elmúlt egy óra. Azonban a villásreggelimet idehozatom; nagyon rossz étvágyam van, s atyádat bosszantja, ha nem eszem.

A „papa“ nagyon sokat bosszankodott az utóbbi időben, Klára ezt nagyon jól tudta, de nem tett reá megjegyzést.

Ez a gyermek, korához képest, rendkívül okos volt. A tálcán behozták a villásreggelit, pár perc múlva Nugent úr is követte azt.

— Constance, mi ez?

— Csendesen akarok lenni, míg Margittal kikocsizom — mondá, mosolyt erőltetve ajakára.

— Épen ez a bajod. Mindig visszahúzódsz a magányba, nem esuda, ha betegnek képzeled magadat. — Klára, menj a gyermekszobába; néhány perczig négy szem közt akarok mamáddal beszélni.

Klára engedelmeskedett, de nem szívesen. Oda ment az anyja nyúgágyához, karjával átölelte, szenvedélyesen megcsókoltatta, s oly szemekkel csüggött rajta, hogy nem tudott megválni tőle, míg apja türelmetlenül közbe nem lépett.

— Constance, — mondá szemrehányó hangon — úgy látszik, hogy te gyöngéd, szerető és elnéző vagy mindenki iránt, kivéven férjedet, és azok iránt, kiket ő szeret és sajnál. Reményem nincs igazam, ha azt gondolom, hogy a Compton Alwyn elutazása óta mindig szomorú vagy. Te sajnáltad az atyját, ámbár azt állítottad, hogy nem szeretted. Reményem, hogy leánykorodbeli imádód emlékét nem táplálsz — a fia iránt tanusított rendkívüli ragaszkodásban?

Constance nagyon halvány volt, de a keserű gúnyt nem igyekezett visszaadni. Csak azt mondta, felindulásán erőt véve:

— Howard, az ég tudja, hogy midig jó, hű és szerető feleség voltam; s ha Alwyn iránt, ki gyermekkori játszótársam s barátomnak a fia, különös érdeklődést érzek, lehet-e azt hibáztatni? Mi rossz, vagy természetellenes van szeretetemben?

— Rossz? Biz én nem tudom. De ezek a gyermekkori barátságok és ragaszkodások nagyon ostoba dolgok; és én örülök, hogy az a fiu, elment a háztól. mielőtt Klárának ideje lett volna olyan ragaszkodást érezni iránta, mi később a férjének alkalmatlanságot okozhatott volna.

(Folytatása következik.)

GONDOLATOK

Széchenyi István munkáiból.

A legnagyobb igazságból minden részre a legnagyobb haszon is foly. (Hitel 252.)

Ugyan mi az a nemzeti szellem, az a sajátosság? az már készen jön a világra, mint valamely állat? egyszerre sül, mint a zsemlye? vagy pedig már érett korban kezd tüstént lehelni, mint a pygmalion márványa? Avagy csak lassan ered, halkkal nő, nevededik s fejlődik ki? (Hitel 31.)

Nem negativa, hanem positiva szerencsére van alkotva az ember. (Hitel 62)

A nemzetek valódi ereje vadságon, fanatismuson, vagy tökéletes kiműveltség-n épül Közép ebben veszedelem nélkül nem lehet, mint nem is lehet károsb a félszeg felvilágosodásnál, tudományánál. (Hitel 70)

A legmagasabb kiműveltség legközelebb jár a tiszta természethez. (Hitel 78)

Mai világban egy magányos ember semmi s csak egy-sületnek van hosszú élete s igazi sulya (Hitel 174)

Sokan azt gondolják: Magyarország volt; — én azt szeretem hinni: I e s z. (Hitel végén.)

A tökéletes önismeret mindig erényre vezet. (Világ 43)

A megelégedés alapjait királyfitól a legalacsonyabb születésű nyomorultig a lehető legnagyobb lelki függetlenség-re alapítom. (Világ 52)

A magyar egy gyermek-nép, most semmi, de minden lehet, mert lelki s testi erő rejtezik fiatal keblében. Minden lehet, ha át akarja látni, hogy semmi. Csak két ellensége van, az előítélet és elbizottság (Világ 103)

A halandót legnagyobb tökélyre a neki rendelt eledelnek azon idomlata emelendi, melyben a lélek legtöbbször, a szíve sok s a tett elég táplálást nyer. (Világ 189)

Az emberi gyengeség a múltat s régít mindig nagyobb fénybe szokta állítani, mint a jelent s jövődöt; mert a gyengeség többre hatni s nagyobbat véghezvinni képes nem lévén, remissentiákhoz ragaszkodik: midőn azerő tetre vágy. (Világ 224)

Merjünk nagyok lenni — s valóban nem oly nehéz — de legyünk egyszersmind bölcsék is. (Világ 225)

Az erény nem egyéb, mint a legfőbb jó. (Világ 322)

Ki azon szerencsés szerencsétlen, ki egészen ki tudta volna fejezni, a mi lelkében vala? szerencsés, hogy a nyelvnek oly nagy teltségével birt; szerencsétlen, hogy csak oly parányi volt lelkében, a mit még emberi nyelv is elő tudott rebegni. (Világ 242.)

Azokat, kik azt gondolják, hogy szón és nyelven kívül emberben valami más is van, a mi ezeknél még tökéletesebben fejezheti ki a lélek legnemesb, legmélyebb vágyait — egy ki nem mondható sympathia — azokat rokon kebelvel üdvözlöm. (Világ 261)

Nekem az erkölcsstudományt engedd csak barátom bévinnem a nép szívébe: örök álláspontom föllelém s minden más tudományt kifogatok sarkából. (Világ 267)

A nemzeti jóllét s gazdagság kútfejei nincsenek oly közel a földszinhez, hogy azokat könnyen s minden fáradság nélkül mindenki feltalálni képes volna. (Világ 439)

YAK SIMON.

— Rajz. —

Olyan furcsán, olyan fájdalmasan esik, mikor a szegény vak Simon azt a vén gebét végig simogatja reszkető kezével s szól hozzá csendes beszédet; pedig minden áldott nap megcselekszi ezt egy nehányszor, kivéve a szombatnapot, akkor sabez van, — nincs gondja a vén lóra, imádkozni kell a szegény vak zsidónak.

De meg is érdemel a szegény állat annyi czirogatást; hiszen nagyon is meg szolgálja azt a nehány marék szénát, mit naponként elébe dobnak, mint egy koldus-falatot, — ha nem elég neki, Isten tehet róla; — megérdemli azt a csendes beszédet, mivel az öreg Simon hizelkedik neki, úgy is eleget káromkodik reá fia, a Móricz.

... S a hogy végig simogatja azt a vén gebét, megérez rajta minden ostor-vágást; érzi, mint húzódik végig az ostor-csapás sebe az elnyült állat ránczos bőrén, — heged-e a seb vagy még csak tegnaptól való; érzi, nemcsak észreveszi s tán jobban fáj neki, mint a szegény állatnak, mikor a Móricz kegyetlenül reá vág az ostorral.

Aztán ha nagyon elkínözva látja a szegény párát, fia felé fordul, megfenyegeti csontos ujjával; még se szól semmit, tudja már, hogy úgy is hasztalan; a vásolt fiu pedig elfintorítja piszkos arcát, mintha atyjára vigyorogna; szegény öreg, ha látna, leolvashatná fia arcáról, nincs annak olyan szíve, mely atyát szeretni tudjon.

— — Az istrágon, melylyel a szegény ló a vízfordó szekér elé van fogva, göcs, göcs mellett van; a jó Isten tudja, hány darabka kötélből van összekötve; hányszor szakadhatott az már el a nehéz teher miatt, mit annak a vén gebének kell maga után vonszolni.

Az öreg vak még a rozzant szekeret tapogatja végig, a rajta levő hordóval együtt, nincse rajta hiba; az istrágon is megszámlálja, hány göccsel van több, aztán „Gyi te, gyi“ kiált a Móricz gyerek; a szekér kidöcög a szegényes udvarról, még sokáig hallatszik dübörgése s van, a ki hallgassa: a szegény vak Simon; olyan szomoruan figyel a patkóknak a kavicsos út okozta zaját és mintha kedvét szegné a kerekek nyöszörgése, tán úgy képzeli, hogy ez a nyöszörgés koldus-ének, mely alaminznát kér öreg Simon, a szegény vak zsidónak.

Visszatér a szalma-fedte házba, ismeri az utat már nagyon jól, vakon is betalál. A picziny Eszter tesz-vesz a kis házban; minden nap látja, hogy ilyen szomoruan, ilyen mogorván jön be a Simon bácsi; de azért mégis minden nap azt hiszi, hogy még soh se látta ily szomoruan, ily mogorván, — a kis bohótfelelem fogja el, nagyon fél, hogy reá haragszik a bácsi, még tán meg is szidja, még tán meg is veri . . . eddig soh se tette . . . hátha még — jaj édes Istenem, erre gondolni is reszket, reá kiált: „Takarodj a háztól . . . az utcáról szedtelek fel, mint árva porontyot; az utcára doblak“ — ha elkergetné.

— — S midőn hiába várja, hogy az öreg Simon szakítsa meg a csendet; azt hiszi, kevésnyi eszével neki kéne szólni, mért legyen oly nagy csend ebben a kicsi házban. Hozzá megyen lassan, lábujjhegyen; hirtelen felszökik a szegény vak ölébe; okos, nagy fekete szemével rá néz az öregre,

mintha kérdezné: „még sem kacagsz?“ mintha kérné: „ugyan ne búsulj!“ — de hogy a szegény vak még nem is mosolyog neki, pedig ő oly igazán kívánná, piczinyke ajkait pityergésre erőlteti — nem kellett sok ahhoz — „Bácsi, én sirok.“

A vak zsidó megsimogatja a gyermek homlokát, szeliden leteszi öléből, oda sugja neki:

„Vigasztalj, gyermekem . . .“ aztán halk, alig hallható hangon mondja:

„Uram, ne feddj meg engemet a te húsulásodban . . .“ elhallgat, tudja, van a ki folytassa . . .

„ . . . se ne ostorozz engemet“ — olvassa a leány — „a te haragodban.“

„Mert a te nyilaid belém akadtak s a te kezzed szállott én reám.“

„Nincsen épség az én testemben a te haragod miatt; és nincsen békesség az én csontaimban, az én bűneim miatt . . .“

„Uram, te előtted vagyok minden én kívánságom, és az én nyögésem te előtted el nem rejtetett.“

„Az én szívem csak kereng, elhagyott engemet az én erőm és az én szememnek világa, még azok sincsenek én velem . . .“

„Ne hagyj el engemet, Uram, én Istenem ne távozzál messze tőlem. — —“

„— — Ne hagyj el engemet, Uram“ — ismétli Simon; elhallgat a leány. — —

Hej! Sok vigasztalást lehet meríteni abból a nagy könyvből, mit szent bibliának hívnak; sokaknak letörölhetné könyveit, sok fájdalom enyhíthetné. Szegény Simon tán már nem is élne, rég megölte volna a bánat, ha a sz. írásból nem meritene vigaszt, enyhülést; pedig mikor még nem volt ennyi siratni valója, ő sem becsülte meg ennyire ezt a megvetett könyvet s legfeljebb veres betűs napokon imádkozott belőle és most alig várja, hogy midőn Eszter elvégezte a szegényes háztartás kevéssényi ügyét-baját, olvassa azokat a szép zoltárokat. Alkonyatkor a gyermek elhallgat; tudja, hogy ilyenkor jön haza Móricz s tudja, hogy ilyenkor nem szabad zoltárt imádkozni, mert Móricznak unalmára vannak azok.

Öreg Simonéknál így telik nap nap után.

* * *

„— — Amen“ — ismétli Simon. Elhallgat a leány.

Csend van a kis házban. A légy repülése hallszik; a fű növése hallható lenne.

— Én nem tudom, hol keshetik oly soká az a Móricz?

— Hisz nincs még olyan késő, bácsi.

— Csak nem esett valami baja?

— Ugyan ne nyugtalankodjál, bácsi.

Móricz még sem jön. — —

— Istenem! Csak nem ragadta el az az állat? Félek!

— Az a csunya gebe? Hisz magát is alig bírja.

— Istenem! Csak nem fulladt be a vízbe? Félek!

— Hisz térdig ér most a víz, abba csak nem halhat bele.

Móricz még sem jön. — —

Elmult az éj, megvirradt a reggel; nyugtalankodik Simon, nyugtatja Eszter . . . Móricz még sem jön. — —

„ . . . Hát bántottam én csak egy élő szóval, hát nyultam hozzá fél ujjal is; én szidjam, az atyja; én üssem tulajdon fiamat — s mégis elhagyott.“

— Bácsi, olvassam a könyvet? s hozta a bibliát.

Simon folytatta:

„... Hát ha el sem hagyott, hát ha visszajön... de hát ha nem él már s nem látom meg többé. — Szegény Móríc, hiszen nem volt az rossz fia, hogy ha néha szoltam: „ne tedd ezt, ne tedd azt, némán tűrte szegény.“

— Bácsi, melyik zsoltárt imádkozzuk? s forgatta annak a nagy könyvnek rongyos lapjait.

— Imádkozhatod már akármelyiket — szolt elkeseredten Simon — úgy sem használ egyik sem... nincs már nekem senkim, nincs több gyermekem.

A lány szemei megteltek könnyel; olyan fájdalmasan nézett könnyes szemeivel az öregre, mintha kérdené: „Hát én senki vagyok?“ A könyvnek is van hangja; a vakok meghallják ezt, öreg Simon meg is értette, válaszolt reá:

„... Csak egy leányom.“

— Nem hagylak el, bácsi — Atyám, nem hagylak el soha; úgy áldjon az Isten! —

Öreg Simonéknak a biblia-olvasás mellett más dolguk is akadt; elindultak minden nap utcázó-utcázóra keresni a Mórícot; a kis Eszter nagy fekete szemével csak nézett, hátha meglátná; az öreg vak pedig megfigyelte mindegyik vízfordó kiáltását, a mint egymást túlkialtva ajánlgatták a „Vizet, friss vizet“, megismerte volna fia hangját száz közül is. De Eszter nem látta meg azt, kit látni akart; az öreg vak pedig nem hallotta meg annak hangját, kiére oly nagyon vágyott.

Évek multak!

Eszter nem kicsike többé. Felső rózsza: volna akárhány, ki keblére tűzné; szép hajdon leány: kérője akadna tiz ujjára egy-egy; de hogy hagyja el azt a szegény vakot, jöltevőjét — atyját; pedig szegény Simon sokszor biztatja, de ő inkább eltagadja szívét s azt, hogy szeret; azt hazudja, hogy kérője csunya, ki nem állhatja — és a szegény vak hisz a leánynak, a szegény leány szive pedig majd megszakad; de fájdalmát kacagásba rejti, minek búsítsa azt, a ki most is szenved; — szegény öreg Simon még mindig fiát várja, pedig a hír már neki is megsugta: hiába várja. Nem vízfordó az már, hanem gazdag ember, arány lánca a mellén, igaz köves gyűrű mindegyik ujján.

A hamis üzérkedés, az uzsora nem ritka eset, hogy hamar gazdagit. Simon nem hitte és kereste fiát.

„— Szent Isten... Atyám... a lovak... elgázolnak...“ sikoltá Eszter; de abban a pillanatban, mintha felismert volna valakit, ő szökött a lovak elé, ijedten álltak meg azok; Eszter felránta a hintó ajtaját: „Móríc, atyád vár!“

Egy mérges, nem egy ijedt hang kiáltott a kocsisra:

— Hajts tovább.

— Atyám, megtaláltuk, fiad volt.

— Nem ezt kerestem.

Évek multak!

Öreg Simon hó fehér hajszálai hullottak már. Eszterre támaszkodva is alig győzte a járást.

„— Víz, friss víz.“

Simon figyelt, a hang felé tartott. A vízfordó-szekér megállott, mellette Móríc.

— Atyám! Fiad — szolt Eszter.

— Ezt kerestem, a megbüntetett fiut. Igazságos vagy Isten!

Aztán... aztán oda ment ahoz a rozzant vízfordó-szekér elé fogott vén gebéhez; végig si-

mogatta reszkető kezével, szolt hozzá csendes beszédet; fia felé fordul és a fiu nem fintorítja el arcját, mint egykor; arcán a szenvedés imádság-gá válik: a megtért fiu könyörgése az atyához.

Az atya vak volt, nem látta meg. Oda sugta neki:

— Hajts tovább.

KELEN.

CENCI BEATRIX. *)

Alig van egy második alak, mely az idegennek római tartózkodása már első napjaiban oly élénken s világosan lelke elé tolul, mint a Cenci Beatrixé. Arczképe, melyet fogsága alatt Reni Guidó festett, Olaszország legnépszerűbb műremekei közé tartozik. A képárusok kirakataiban minden nagyságban pompázik s fokként érzi az ember e csendes szenvedő arcznak örökös visszatérését, mint egy nemét a tolakodásnak, mely fölött annál inkább hajlandó neheztelni, hogy e kép tulajdonképen legmelegebb érdeklődésünket költi fel.

„Beatrix arczképe“, írja Shelley, „The Cenci“ című híres szomorujátékának előszavában, mint remekmű felette bámulatra méltó, de még jelentésetesebbnek tűnik fel, mint a legszeretreméltóbb teremtések egyikének, minőt valaha a természet előállított, hű képe. Elszántság s halványosság fogalma rejlik vonásaiban, szomorúnak s levert lelkületének látszik, azonban a kétségbeesés, mely itt nyilvánul, a szelidségnek türelmes maga megadása által megdicsőül.

„Feje fehér függöny-féle kelme által van körül göngyölve, melynek redői közül arany-hajának firtjei bontakoznak ki s nyakára omlanak alá. Arca rendkívül finom szabásu, szemöldei élesen jelöltek s izezettek, ajkai a képzelem s érzelem azon állandó kifejezését hordják magokon, melyet a szenvedések el nem törülhettek s melyet úgy látszik a halál is alig tudott elenyésztetni. Homloka magas és tiszta, szemei, melyek rendkívül élénkek lehettek, a sirástól mintegy duzzadtak s kissé fénytelenek, de elég szépek s kifejezésteljesek. Egész tekintetében egyszerűség és méltóság rejlik, mi egyesülve csodálatos kedvességével és gyászával kimondhatlanul megindító. Beatrixnak, úgy látszik, azon ritka egyéniségek közül valónak kellett lennie, a kikben erély és szelidség egymás mellett honoltak, a nélkül, hogy egymást megsemmisítsék. Vele született természeti tulajdonsága egyszerű és mély volt; a vétkek és szenvedések, melyeken keresztül kellett esnie, s a melyek tettét magok után vonták, olyanok, mint az álarc s az öltözet, melybe őt a viszonyok a világ színpadán való megjelenése alkalmával öltöztették.“

Minden elfogulatlan szemlélő lényegileg egyet fog érteni e magyarázattal. Talán még hozzá tolandó volna az, hogy az egész kidolgozás amaz elandalító édességnek könnyed fuvallatát tünteti föl, mely Dolci Károly műalkotásainak tulajdona. E vonalak igen nagyon is lágyak s dallamszerűek. A festvény csaknem oly hatást gyakorol, mint valamely zenemű, mely csupán összhangokból áll, és pedig e szemrehányás nemcsak a rajzot illeti, hanem a színezést is, melynek alapszínét a halványosság teszi.

*) Az „Italienische Kunstschatze“ cz. Eckstein Ernő szerkesztése mellett megindított pompás disztribúció közöljük e gyönyörű részletet, mely föl ér a legmeghatóbb elbeszéléssel úgy tragikai hatás, mint styl tekintetében.

Cenci Beatrix története minden korok és népek legmaghatóbb tragódiái közé tartozik. Közel háromszáz év telt el, hogy e szörnyű dráma gyöngéd regényszerű és hős mellékeseményeivel el lön játszva, s az érdeklődés a szerencsétlen hősnő iránt a római népség minden rétegében él. Minden gyermek hallott Cenciről s számos festő és költő fáradozott azon, hogy a megrázó eseménynek művészi alakot kölcsönözzön. Shelley biztosít, hogy azt a tapasztalatot tette, miszerint a Cenci históriája egy olasz társaságban sem említhető föl a nélkül, hogy mély, lélekzetvétel nélküli érdeket ne ébresszen s hogy a jelenlevők érzelmei mindig a szerencsétlen iránti lelkesült szánalomra s borzasztó tettének szenvedélyes mentségére hajlandók valának.

A ki a Reni Guidó mester keze alól kikerült arczképet szemlélve, először értesül róla, hogy Cenci Beatrix atyagyilkos volt, azt háborgó kétely ragadja meg. Minden arcizmetan szégyent vallani látszik e szelid megszentelésteljes vonások láttára.

Csak ha a tett közelebbi körülményeit, annak indokait s a benne résztvevett személyek szorosabb jellemét tanulmányozza az ember képes a borzasztó talányt megfejteni.

A Cenci palota a héthalomváros egyik legbarátságatlanabb szögletében fekszik, nem messze a zsidónegyedtől. Komor, daczos kinézése, nyomott kedvetlenséggel tölti el a szemlélőt. Ódonszerű óriás kőfalai arra látszanak alkotva lenni, hogy súlyos kocka-köveivel egy sorát a véres iszonyatosságoknak magába rejtse. Felső ablakiból a császárpaloták romjaira esik a kilátás, melyek óriás cserjékkel s fákkal vannak benöve, itt-ott némileg az ókori függő kertekre emlékeztetve. Egy kapuja fedett folyósón át sötét szobába vezet.

E palotában született Beatrix. Apja Cenci Francesco ősrégi nemzetségből származott, mely régi időkől fogva dacz és vakmerőség által tünt ki. Egy Cenci volt az: Cenci Stefano, ki a tizenegyedik században ama híres merényt követte el VII. Gergely pápa ellen. Saját minőségében mint császári főtiszt ragadtatta el az oltár mellől a hatalmas egyháztól s börtönbe vetette, a honnan csak akkor léphetett ismét napfényre ki, miután ellenfelének követeléseibe beleegyezett.

Cenci Francesco a pápai kincstárnoknak Cenci Nicolának volt fia, ki hivatalos hatáskörét arra használta fel, hogy az ő magánzaecskói számára óriási vagyont gyűjtött össze. Francesco a reá szállt örökségből nyolczvanezer skudira menő évi jövedelmet élvezett. Korán nőtült egy előkelő római hölgygyel, ki őt öt fiuval és két leánynyal ajándékozta meg s az utolsó gyermekének születése után csakhamar elhalt egy gyógyithatlan betegségben. Francesco azután egy második házassági szövetséget kötött Petroni Lucreciával. Ez új szövetsége gyermektelen maradt.

Egy okmány, mely a Cenci-palota okmánytárából származik, a Francesco jellemét a legborzasztóbb vonásokkal ecseteli. Háromszor volt a legotrombább természet ellenes kicsapongásaiért bevádolva. Ötvenezer skudit fizetett, hogy az igazságszolgáltatással kiegyezzék. Az akkori szokás szerint mindenfelé lefegyverzett szolgatömeg kíséretében jelent meg, melynek segítségével nők és leányok irányában a legnyersebb hatalmaskodást gyakorolta. Minden gyermekét rajoskodó dühvel gyűlölte. Legidősebb fiait: Giascomot, Cristaforot és Roccot elűzte minden ok nélkül a háztól. Később megparancsolta nekik, hogy a salamancai egyetemre menjenek, de ott őket a legszükségesebb dolgok tekintetében hiányt szenvedni kényszerítette, annyira, hogy

kétségbeesve Rómába visszatértek. Itt megtagadott tőlük a természetellenes apa minden támogatást, míg szükségükben a pápához folyamodtak, a ki ekkor, a zsarnok apának feladatul tűzve ki, hogy gyermekeinek sorsukhoz mért életfenntartási összeget fizessen. Gyűlölete később ördögivé fokozódott, midőn fiai egy újabb botrányos szemérmelenség miatt, melyre atyjok vetemedett, a pápát egy folyamodásukban arra kérték fel, hogy ezúttal a törvény egész szigorát használja ellene, hogy a szerencsétlen Cenci családot oly elvetemült fürtelemtől egyszer-mindekkorra mentse meg. A pápa, a kire nézve természetesen egy tekintélyes pénzbírság fizetése többet érő dolog volt, mint a Francesco ellen intézendő szabadságot vagy életét illető büntetés, elűtasította a fiuk, mint kegyelet nélküli vétkezők kérelmét s a grófot húszezer skudiból álló bűnpénzösszeg lefizetése mellett szabadlábra állította.

(Folytatása következik.)

AZ ALKONYI PIR.

A francia akadémia bárminő igénytelen leveleket elfogad, a mostanában nevezetessé lett alkonyi pirról, hogy a többféle megszemlélésből adatokat szerezzen az ok magyarázásához. Ez bátorított fel engem is, hogy szemléldéseimet a hajnalszerű alkonyatról Önöknek megírom.

November 23-ika táján láttam először ezen különös esti tüneményt, még pedig mások társaságában.

Falun levén, nagy látkör, vagyis látó határ volt előttem, az egész nyugati félkör. Ragyogóan haladt le a nap a fellegtelen egén. Mint már igen szokott tüneményt, nem vettük számba, hogy a fénysugarak milyen színben játszottak. Feltűnt azonban, hogy naplemente után aransárga szín borítá el a nyugati eget, mely később pirosodni kezdett, s nem sokára az előttünk levő égboltozat bíbor színben égett. A kastély tornya s a leveleket elhullatott fák csoportjai, a veres háttérben meglepően szép látványt nyújtottak.

De még különösebbé vált e kép, midőn a kelet felől nyugatra szálló könnyű felhők egészen zöld színűek voltak. Ez, a különben is rendkívül meglepő látványt, még érdekesebbé tette.

Most, midőn ezen alkonyati tüneményről több helyről írnak s egy helyütt azt is említik, hogy a lemenő nap zöld volt, jutnak eszembe a zöld felhők s felmerül azon gondolat, hátha az akkor lehanyatló nap is zöld színben ragyogott s innen kaphatta a felleg csodálatos és nagyon szokatlan zöld színét. Ekkor még egészen új tünemény volt ezen alkonyati piros ég. Másnap, ezen első látvány után, felemlíté az „Ellenzék” is ezen különös esthajnali tüneményt s érdeklődésünk növekedett; de a sötét fellegű estvék elzárták előttünk az eget.

Azonban november 29-én este hat óra tájban a sötét fellegeken áttörve ismét feltűnt nyugaton a sötét piros szín. Ekkor már Kolozsvárt levén, csak a házak felett láthatók ezen égő pirosságot, melyet északi-fénynek lehetett volna mondani, ha nem nyugaton látszott volna.

Később, december 21-én este, zártkocsiban utazva, a hómező megpirosodásáról vettem észre a piruló alkonyt.

December 22-én ismét falun gyönyörködhettem a természeti tüneményben, hol az egész csillagos égboltozat színről-színre volt szemlélhető. Jól naplemente után oly piros volt az ég, hogy a

fenyőfák közt levő tavon korecsolyázók is gyönyörködhettek benne. Utóbb az égő pirosság halványodni kezdett, hanem annál többet nyert terjedelemben s végre az egész égboltozat halvány rózsaszínnek látszott s a kék mező helyett rózsaszínben ragyogtak a csillagok. Tündéres látvány volt. Ezen piros égboltozatról később köd ereszkedett, mely annak színét visszatükrözé s a köd, mint halvány rózsaszín fátyol, borítá a földet.

December 26-án naplemente után, négy óra s tizennégy perczkor kezdém szemlélni, mikor tűnik fel az alkonyati pirosodás. Fél öt órakor már kezdett a sárga fény pirossá változni s öt órakor már tökéletes hajnali pir borítá a nyugati eget s ez élénk szín fél hatig tartott, a mikor halványulni kezdett s hatkor egészen elhalványult.

Eddig a laikus szemléldése, a mai napig nem ismert természeti tünemény felett, melynek okát a tudósok lehet, hogy nemsokára megfejtik vagy pedig Hoitsy Pálként száz éy mulva is talány marad.

I. K.

IRODALOM.

Petőfi ébredése.*)

(Drámai költemény.)

Irta: E. KOVÁCS GYULA.

Nem tő. Petőfi. Látományok.

(Egy völgykebel. Közel az első szinfalhoz dúsan zöldelő terebélyes tölgy, alatta dúsan zöldelő halom. Csend. Félhomály. Halk zene)

Nem tő.

(A magasból megjelen. Dicsfény. A zene lágyan elhal.)

Gyöngéd szellők fuvalmán támadott,
Emberszemektől eltakart halom,
Mely nemzetemnek halhatatlanná lett
Költő-fiára lágyan domborulsz
Leszálok im néhány pillanatig
Meglátogatni drága kincsedet.
Lánglelkű ifjam, költő-gyermekem,
Magyar Tyrtaeus, bajnok lantosom!
Halld szózatom harminczhat év után,
Porsátorodból ébredj, lépj elő! . . .

Petőfi.

(Honvédöltönyben, üres hüvelylyel oldalán, baljában tépett harezli lobogó — melynek egyes foszlányain a „Talpra magyar stb.” elszórtan olvasható — a szétnyílt halomból kiemelkedik.)

Mi fény tör e sötét üregbe?
Szememnek odván mily világ ragyog?
Mi szózat ez, melynek mindenható
Hangjára széthull álmod fátyola?
S mélységés éjem árnyas hűs ölén
Forró lehelével új életre költ!
Porom megéled . . . lelkeim visszazáll,
Szívemben a vér újra forr, buzog.
Elek, lehellek, érzek, gondolok,
S szívemnek minden vágya, érzete,
Lelkemnek minden gondolatjai
Szent hódolatba fornak össze itt,
S eléd borulni kényszeritenek.
Ki vagy? Beszélj fenséges szellem, im
Szolgálatodra térdel hí rabod. (Letérdel)

Nem tő.

Hogyan? Nem ismeresz, édes lantosom!
Kelj föl, tekints rám, oh hisz én vagyok,
Magyar hazádnak hí nemtője én.
Magyar hazádnak, melynek üdvéért
Lánglelked és véreddel áldozál.
Emlékezzél! . . . ismeresz te engemet

*) E. Kovács Gyula e hatásos drámai költeményét, mely szinpadunkon a „Petőfi élete és halála” cz. látványos darab kiegészítéséül adatik, egész terjedelmében közöljük, hadd beszéljen magáért és ne mi róla.

Láttál gyakorta vészes perczen.
Fényes mezem csak, a mi tévelyít,
S e dicsugár, mely most körülövez.
Oh, mert midőn harminczhat év előtt
E bús vidéken esni láttalak,
Gyászban fogám le tört pilládat,
S vérrel kevert fürtös fejedre itt
Gyászban leheltem búcsu-csókomat:
Ígértem akkor, hogy ha földerül
Hazádnak majd jobbléte hajnala:
Meglátogatlak s látnod engedem
Halálot óta mik történetek.

Petőfi.

Oh légy ezer s ezerszer áldott
Fenséges lény, e nagy jószágodért!
Engedj előttem leborulnom itt
S csókolnom a port, mely rád felragyog,
Emlékezem . . . emlékezem reád . . .
— Annak tehát harminczhat éve már . . .
Száguldó ménék tiprák testemet,
Vad csordanép üvöltve hordozott,
Míg végre tikkadt, fáradott dühökben
Eldobtak itt, torzult élettelen.
Ekkor jövélfogni véglegem,
Vigigsimitni véres homlokom —
Arczomra hulló könnyeid hevét
Még mintha most is, most is érzem! . . .
Gyötrelmes egy nap! Szörnyű pillanat:
Halálhőrgés közt tudni, érteni,
Hogy a szabadság szentelt zászlaját
Bakók tiporják vérünk tengerén.
De nem maradtunk boszultatlanul,
Nem, ugy-e nem a szent harc hősei,
Bukott az ármány s boldog a magyar?

Nem tő.

Hogy boldog-e? oh, drága gyermekem!
Te azt hiszed: győzött, mi tiszta szent,
S győzelmet a jog mindig ünnepel?
Nem egy idős a menynyel a pokol?
Nincs-e örök harc e kettő között?
Történetünk nem azt mutatja-e?
Hogy a mikor mosoly is ránk az ég,
Alattunk a pokolnak lángja forr?
Nem, bajnokom, a boldogságrul itt
Csak álmodunk még, s képet alkotunk,
Buzogva küzdünk bár jobb életért —
Áldást reánk csak a jövő mosolyg.

Petőfi.

Csak a jövő? Mély ámulat fog el . . .
Örökre tűrni lett-e végzetünk?
Oly lelkesültség, annyi óriás
Vakon — tehát csak önszertére tört?
Százazreink vérével áztatott
Hazánk szent földén önkény dolyfe dul?
Szentül hívém, hogy földön nincs erő
Oly jogterem, úgy küzdő nemzetet
Utált igába visszatiprani.
Nem emberek, de Cyklopsok hadát
Hittem, hogy e nép tönkre verheti.

Nem tő.

Nem csalt hited. A retentő csapást
Nem ellenek sujtják fejünkre itt.
Kigyósrényű dögvészszes fejét
Hahogy közénk nem tolja a pokol:
Győzött is volna bizton szent ügyünk.
De oh mikor —
Torkán akadt lélekzetével
Bámulva képedt ránk a félvilág:
Már-már mienk volt a várt győzelem,
Mosolygva ránk nyílt a mennyboltozat
Torzult kebellet egy vad szörnyeteg,
E hon legét, áldását éldelő,
Vérünk szülötte, testvérünk, magyar —
Lábbal tapodva mindent, a mi szent,
Istentől, égtől elfordulva, rút
Alkut köt a pokollal ellenünk,
Elád, elárul,
Vért, életet, vagyont;
S gyilkos hadaknak bős dühére hány!
Oh, szörnyű lett hazánknak sorsa most,
Legjobbaink egy részét a bakók
Elfojtogatták rendre a bitón,
Más része, futva messze bujdosott,
Száműzetésnek enni konyerét;

Ki honn maradt s börtönbe nem került:
Romokra sirta véres könyeit,
S üszkők között járt kísértet gyanánt.

Petőfi.

Oh szörnyű, szörnyű! áldalak halál!
Fogadj öledbe vissza engemet,
(Alélta a sirhantra tántorog.)

Nemő.

Magad kívántál, édes gyermekem,
Multunkba látni, én megengedém
Álom, borulj bágyadt pilláira,
Tüntesd elő a mit nem láthatott,
A véres éjt, az éjnek hajnalát,
A messzeségben tündöklő napot,
Hadd lássa, hogy mig ő lenn álmodik,
Fölötte a föld áldással virul
S hü lelke nyugta mély, örök legyen.

Középről, hol eddig állt, fölemelkedik a szinpad félmagasába,
s a föltűnedező képletekhez jellemzően mozdul.)

Látománnyok:

A világi fegyverletétel. Az aradi tizenhárom. A gyásznapokból. Az országgyűlés megnyitása. A koronázás. A kegyelet emlékei. A Bem szobor és a Petőfi szobor leleplezési ünnepe. A nemzetiségek egybeforradása. Segesvár. (Mindenik képlethez megfelelő zene. Midőn minden eltűnt)

Nemő (felfelé szállva)

Álmodj, nyugodj, isten veled!

Petőfi (lefelé merülve)

Aldott legyen áldó kegyed!

(Függöny le.)

Mese a varrógépről.

(Irta Kiss József, Baditz Ottó rajzaival. Budapest, 1884.
Dobrowski és Franke.)

A költőt valahová estélyre hívják, s ott hallja meg Teréz történetét. Teréznek anyja sok sok évi szenvedés után meghal, s őt árva marad utána. Serdültebb csak Teréz, s ő ápolja a kicsikét. Egy évre mostoha jó a házhoz, kinek szintén gyermekei vannak, s lesznek új gyermekei is. A régi anya gyermekei szenvednek s nélkülöznek. Teréz elhatározza, hogy ő lesz anyjok, s hogy állást szerezzen, eltűnik a háztól s a fővárosba megy. A negyedik emeleten lakik, sokat küzd, míg állást talál, végre megleli egy női ruha-üzletben, hol egy szeszélyes varrógép van. Ennél dolgozik egy évet. A leánytársak eltűrik, hogy erényes, mert nem szép. Egyszer Susanne, „a műhely első planétája“, affectálva, hogy feje fáj, nem akar elmenni egy bankárnéhoz, kinek jelmezt kellene készíteni s felpróbálni. Szükségből Teréz megy el, ki oly sikerült, bízár ruhát készít, hogy a bankárné által hírhez, s így kellő vagyonhoz jut; maga is varrógépet szerez s önállóan dolgozik. Ekkor minden évben egy-egy testvérét viteti fel s neveli őket. Így telik el évről év, a gyermekek felnőnek s szárnyra kelnek: Teréz még mindig egyedül van s ide-oda vén leány lesz:

Sejti, hogy míg eget ostromlott,
A földet elvesztette ő,
Hogy a tovatűnt ifjúságot
Vissza nem hozza bájerő.
Hogy parlagon maradt lelkében
Egy hang, egy szín, egy árnyalat,
És talán ez a semmi épen,
Mi nélkül üdvösség az égben —
S nincs boldogság az ég alatt.

Egy napon befut 14 éves leánya Margit s elmondja, hogy egy orvosnövendék, ki Teréz régi szobájában lakik, épen felfogta őt, a mint a lépcsőn elbukott s megcsókolta. Teréz titokban szerette e szorgalmas orvosnövendéket, sokszor ellette, hogy legkésőbb fekszik és legkorábban kél. Egy nap azt hallja, hogy Jenő bonczolás közben vérmérgezést kapott. Nem nyughatik, a kórházba megy, meglátogatja s vigasztalva tér haza késő éjjelkor, mert

megtudja, hogy mentve van. Tavasz van. Ekkor az belép egy napon s elmondja, hogy már végzett, doktor, költözik le Erdélybe, hol bérez alatt, kis háza s erdeje van, nőt szeretne oda vinni, s megkéri nőül — Margitot. Teréz megszédül pillanatra; de az értelem jogába lép újra, oda vezet, mint anya, Margitot, s ezt mondja:

„Szeresd, szeresd! Ugye, te nagyon
Fogod őt szeretni? . . .“

Ez a költői elbeszélés meséje röviden. Kétségbe vonhatatlanul kedvesen és tisztán van elbeszélve.

Daudet Alfonz. az ő híres regényében „Ifjabb Fromont és idősebb Risler“-ben Desirée szerelmét, ki szintén varróleány, azzal fejezteti ki vele, hogy miként teszi a kalapokra a madarakat. Desirée, Risler Ferenczet szereti, s ha Ferencz közel hozzá, Párizsban van, akkor a madarakat boldog megnyugvással, szárnyok összetéve, nyugodtan ülve teszi a kalapokra; ha pedig távol van, kiterjesztett szárnyal erősíti oda őket, kifejezve a végtelen vágyat, a sóvárgást.

Emlékszem, hogy e rajz finom lágyága, mikor olvastam, fölöttébb tetszett.

Valami ehhez hasonló báj és kedvesség van e mesé-ben is. E kedvesség a modern divatú rajzok egyetlen czélja, mit szívhez szóló mesével, finom styllal, gyöngéd nyelvezettel kívánnak elérni, s hogy még vonzóbbá tegyék, valami finom, kékes vagy szürkés fátollal vonják be, hogy e homály, ködösség, távolság elmosson minden élt, minden sértőt, minden ízgatót is. E homály, e félig magyarázás, a részletek ez elmosódása e műben is meg van. Versben irva olyan, mint Mikszáth s mások rajzai, több gonddal kidolgozva. Mennyi a homály, és pedig szándékosan, az előadásban a makranczos varrógépnél, a kis bankárné jelenetében; Teréz szerelmének fejlődése pedig csak sejtelmeszerűleg van érintve, a háttér homályába helyezve, hasonlóan ahhoz, midőn a színészek a közönségnek hátat fordítva játszik el jeleneteket; vagy, mintha árnyak a ködben megjelennek s tovatűnnek s nem vehetők ki világosan, mit akarnak. Teréz sohasem beszélt az ifjával, még is szereti. Ez még lehet. De mi jögon remélheti, hogy az ifju őt szereti. A titkos vonzalom édes ábrándja ez? Elhiteti magával azt, mit jól esnek tudni? Lehet. De erről egy szó sincs mondva. Értjük ugyan, hogy így is lehet; de a mért értjük, nem tartjuk világosnak. Némi erőszakoltságtól pedig egy némely fordulat nem ment, e különben igénytelen mesében. Pl. Susanne akaratokodása lehetne illőbben indokolva; a szeszélyes bankárné rajza nem rossz, de az ily ideges nők már hysteriában szenvednek. És egy megjegyzést mondok. A naivság és ideges változékonyság nem egy, s Kiss József is bizonyára nem naivnak gondolta a bankárnét, hanem ez utóbbinak. Oh, de ne tartsuk az ily nőket, kik játszik a szeszélyest, kedveseknek. Szeressük őket, ha már kedélyünk olyan; de sajnálnám, ha a költői művészet ereje és bájai legjavát ilyekre pazarolná. Pedig hányszor érzem magam regények s ily czimű elbeszélések alakjai közt, kiket élénk képzelődésem által látni vélek magam körül, egész hysterikusokból álló bolond női társaságban. Ilyenkor aztán lelkem előtt ama női alakok jelennek meg, kik nem lebilincseltek a férfi lolkét, hanem emelték s megbirták a férfi csatáit, szenvedélyeit, vagy mint gyermekek naivságukkal lágy s enyhe nyugalmat hintenek.

De a bankárné megszurja ujját s három véresepp serkent ki belőle. Teréz lehajolt s a drága kéz felére hő csókot nyomott, az angyalok pedig oda fenn ujjongtak mind e jeleneten. E hely ha-

tározottan erőszakolt is, felesleges is. S mi egy hysterikus nő ideges, kicsiny jószívűségét, mit ép úgy gyakorol ölebével, mint Terézzel, angyali jelenetnek épen nem tartjuk. Erőszakolt kiváltkép és valószínűtlen, hogy midőn Jenő belép, hogy megkérje a leány kezét, Teréz még nem is sejti, hogy Margit szereti Jenőt, pedig hányszor beszéltek róla, sem Jenő szerelmét nem tudta Margit iránt, pedig a dolog éveken keresztül folyt s Jenő már első alkalommal meg is csókolja Margitot.

Továbbá a levegő, a szín egy kissé szentimentalis s nem hiányzik az előadásban némi negélyezés és erőltettség nyelvben, verselésben. Pl. nem helyeselhetem az ily verselést:

A seves-findzsákat . . . a herendi
Csecsebecsét . . . a pompeji vázát,
Szóval én jó barátom házát
Ugy ismerem . . . kivülem senki
Jobban . . . egy kis tündér palota. (10.)

Ilyet találok a 38. lapon is. Miért vers ez? S mi aztán a próza? Van sok erőltetett kép. Minő: „Teréz évődik egy gondolatnak súlyos terhével, mit rég forgat agyában, s nem birt érlelődni. Im most megért . . . Lehull virága, virágosó az ajakára.“ (20. l.) „Élni jogot: kenyeret“ (23.) „Szive vére serkent bőven s a köveztetre hullt menőben.“ (A könny lehet tán szív-vér, de nem serken.) „Valami áldott jótéltélek“ — érthetetlen. Sőt néha magyartalan s küzdés látszik a kifejezéssel, melyekből ritkán veszi az egyszerűt. Pl. Jenő így szól: „De közeledni nem kerestem, bár vágyva vágytam, sohase.“ (61.)

A könyvben csinos rajzok vannak, mik Baditz Ottótól valók. Az első képekben Terézt igen idősnek találom, ez nem ifju leánynak, hanem anyának arca. Szép compositio Teréz, négy testvérével mellette és öleiben, de különösnek találom, hogy épen a legidősebb mászszék öleibe.

FERENCZI ZOLTÁN.

Harmonia. A harmoniát keresi a szép világában. Fegyvere természetszerűen részben épen az ellenkezés az írói körök chorusával. Még a dorongot is fölragadja, ha úgy látja helyén. Szólunk a Harmonia ez. kritikai közlönyről, melyet dr. Hubay Károly, Keszler József és Schütz Miksa szerkesztettek. Legközelebbi számot hozzánk mutatványul beküldték. Tartalmát különösen három czikk teszi érdekessé. Pulszky Ferencz, e bámulatos tevékenységet és termékenységet kifejtő öregebb írónk Madarász József emlékiratait méltatja úgy, mintha valami okból letörött volna hegyes pennájának éle. Annál élesebb Keszler József czikke Mikszáth legújabb művéről: Az újabb gentry és a nép. Dorong biz a, de a kritika nem is czirógat úgy, mint az egymás halhatatlanságát biztató szövevények némely itészei. Erős a hang, erős a nyelv. Annyiban nem értünk egyet Keszler urral, hogy egy oly folkapott irodalmi műfaj, milyen a rajz, melynek legtehetségesebb művelője Mikszáth, behatóbb tárgyalást igényelt volna. Szándékunk is a rajz elméletével mielőbb foglalkozni, mert bizony érdemel a kifejtett irodalom korszakában oly méltatást a rajz, milyenben a húszas években részesült az epigramm és sonett. Mikszáthnak azt mondja szemébe Keszler, hogy bármily finom kidolgozásra vallanának is az apróságok, bizony csak burnóthszelenczék. A tanulmány hiányát is egy pár helyen szemére veti; de ebben eljárása igen felszínes. Hanem Keszler József finom érzékkel bír az iránt, a mi Mikszáthnál hiányzik . . . a nép élet és a népies nyelv mellett, melyeknek birtokában van a nép lélektani ismerete. És bizony e tekintetben

Jókai máig páratlan. Oly élénk erővel érzi ki a nép eszejárását, lelki indulatait, hogy nem birunk eléggé csodálkozni az emlékezet e kiváló hűsége felett, melyből e képeket a fővárosi élet zagyva benyomásai sem törlik el. A harmadik Ampelos aláírással felszólal a mellett, hogy Aranyt hazai művész örökítse meg szoborban. Tökéletesen igaza van. Mert Arany a magyar typos igaz megtestesülése: hogy bírná őt helyesen kifejezni egy idegen. Hejh, ha az alföldet ismerné az a szobrász, ki Aranyhoz fog. A lap többi része zenészetit cikkekkel tartalmaz. A színház rovatában két színházi ujjongás rövid méltatása foglal helyet. A lap csinnal van kiállítva. Megjelen minden vasárnap. Előfizetési ára egy évre: 6 forint.

Budapesti Szemle. E kitűnő folyóirat januári száma azért érdekes, hogy egy Propertiusfordításon kívül mind eredeti dolgozatokat tartalmaz. Fiatal tevékeny tudósunk dr. Ballagi Aladár nyitja meg I. Frigyes Vilmos király ez. nagyobb monografiájának első közleményével; ezt követi Lukács Béla A kereseti adó fejlődése és mai állása ez. korszerű értekezése; Kont Gyula A z elektromosságrol ez. értekezésének első felét adja. Szarvas Gábor a Nyelv hibák és teendőink ez. értekezése következik, melyet az Akadémiában olvasott föl, melyben a hibás és magyartalan szókötések és mondatalkotások ellen támad. A szerkesztő e ozikket egy pár megjegyzéssel kíséri, min nem lehet csodálkozni annyi udvariasság után, mennyit az ellenféllel szemben tanusított az által, hogy cikkkét kiadta. Pálffy Albert Anya és Grófné című regényét kezdi meg. Lévy József hangulatteljes szép költeménye: A háromi völgyben a költő egész lelkületének legtisztább hurját pendíti meg. A mor-t, Propertius költeményét Csengery János szépen fordítá le. Az Értesítő egy pár könyv méltányoló bírálata mellett, méltó hévvel fakad ki Mehner minősíthetetlen eljárása ellen, hogy Hatszáz magyar nemzeti dal ez. költemény gyűjteményét az írói tulajdonjog teljes megsértésével és hozzá könyvkötői felfogással véghezvitt esonkitások és változtatások megbotránkoztató kíséretében készíté el. E kérdésre visszatérünk. Finom és figyelmet gerjesztő az Értesítő utolsó darabja: egy magán levél irodalmi viszonyainkról, mely kivált azon kérdéssel foglalkozik, miről oddig nem irt senki: a tulproduktezio és ritka olvasó közönség viszonyáról. Érdekes kérdést vet fel és oly szellemes modorban, melyet ritkán találhatni fel. Francia könnyűség és angol humor szerencsés vegyülete e pár lapra terjedő levél. Kell é és épen nekünk ajánlani a B. Szemlét? Felesleges.

SZÍNHÁZ.

Új bohozat.

Szöki a direktio, bohozat 3 felvonásban. Hennequin. Az új évben egy új bohozat került színre. Ez a Szöki a direktio című igazi bohozat melyet Hennequin irt. Ha a kritikus összevont szemöldökkel a bohozat elméletének alapjait bírálta meg Hennequin művét, sem a képzelem azon dévaj csapongását, a jó kedv és humor azon derült hangulatát és költői színezetét nem találja meg, melyek a valódi bohozatot jellemzik, de mindamelllett a közönség mindvégig jól mulatott, azaz, hogy addig, mig igazán szöki a direktio. A megoldásnál a valószínűtlenségek szövődéke egy új

valószínűtlenséggel lévén megtoldva, ezt egy kissé sokalta. Egyébként a darab meséje röviden ez:

Egy néhány ostoba nyárs polgár, köztük egy exboltos csinálnak a pantini híres gyógyforrások kihasználása céljából részvénytársulatot. Egy részvényes (Billenbois), ki megbukott az igazgatóság választásánál, folytonosan dühöngve keresi a gyanúokat arra, hogy a társulat direktioját hűtlen eljárás miatt feladhassa. Egy véletlenség csakugyan végzetes következménnyel jár. A pénztárnok előtti a főkönyvet tentával, a direktor, egy kalandhős, egy kedvesének, kit leakar rázni magáról, irt levelét feledi szobájában. A pénztárnok és direktor a találkára siettek azalatt mig Mortengraine (a társulat elnöke) a gyűlésen nagyképűsködve előterjeszti a pantini források kihasználása szempontjából adott mérnöki tervrajzokat, melyeket ő sem ért, azok sem, kiknek magyarázza. Beausale tanácsos a többek között azt kérdi, hogy a térképen miért nagyobb Kis-Pantin mint Nagy-Pantin? Az elnök azt feleli, hogy mert madártávólból van felvéve. Mire az igazgatótanácsos ur nagy bölcsen azt kérdi: hol a madár? Ily kompániától nem esoda ha szöki a direktor kivált ha légyottra siet. Még pedig milyen légyottra? Billenbois bős részvényes nejét kilenczkor már aludni küldi, de maga enyelgő szerelmesnek áll be. Az asszonyka fogja magát és apró hirdetés-be teszi, hogy ohajtaná, ha egy szellemes ifju az illem határai közt elmullattatná. Találkozás a boulevard des Italiens sarkán. Ide siet Cassignol igazgató ur. Mikor tehát a pénztárnok és direktor távollétében a berontott Billenbois ujra gyanút ébreszt, alig rázza le nyakáról a direktio ez alkalmatlan részvényest, hivatják a pénztárnokot, hogy mutassa be a főkönyvet. A gazdasszony hozza a főkönyvet. Mellette a vakaró kés, melylyel az elöntött tentapecsét akarta kivakarni. Kész a gyanu. Hivatják a direktort. Kapnak egy levelet, melyben tudatja, (persze Caesarinental), hogy fölfedeztek mindent; tovább nem maradhat, szöki Oláhországba. Persze, az egész ártatlan fillentés. Mert Cassignol ur a légyottok nagy mestere sokkal előnyösebbnek tartja a házas ember helyzetét, mert az bármikor menekhetik azon ürügy alatt, hogy a felesége megtudott mindent. A bölcs kompania ezt valódi szökre magyarázza. Megriad. Ép e perczen lép be Clodimar rendőr ur, ki Katalint, a gazdasszonyt akarta megkérni Mortengraine elnök urtól. Van riadás. Mortengraine államférfiu s tapintattal vágja ki magát a helyzetből. Észrevevén, hogy Clodimar ur nem tudja kilétét, a szomszéd szobába esalja; utána rázárja az ajtót. És ekkor csakugyan szöki a direktio. Magokhoz vesznek a mit lehet. Dubocal az órát. Az elnök a pénztárból szedi meg magát és mennek.

Az első éjt a boulevard des Italiensen töltik, mert Montengraine ur kieszei, hogy a legtöbb csavargó ott van. Van e helyen annyi fura véletlen találkozás. Itt a részvényes direktor, itt a kis asszonyka (Celeste). Mindegyre ijedelem, mindegyre szaladás és hősies visszatérés. Montengraine előveszi esengettyűjét és esenget. Gyűlést tart. Lehet-e ezt nevetés nélkül végig nézni? De a legjobb a legnagyobb valószínűtlenség. A találkára ment asszonykát kémnek nézik. Elfogják, hogy fel ne adhassa őket és magokkal viszik. Szöki az asszony is. A reggel Pantinban éri őket. Itt bujnak elő egy nagy vasuti ládából. Itt folytatódik az üldözéstől való félelem bohozata. Még az is előfordul, hogy a vasuti tisztviselő az egyik szökevényt távirónak gondolván, mert ennek szobájába menekült, vele megtáviróztatja Párizsba, hogy a pályaudvar körül van véve, küldjenek rendőroket. Ide kerül — és itt kezdődik a megoldás elfucsosolása — Billenbois is, kivel el-

hiteti Montengraine, hogy őt is a direktioba választák, tehát neki is szökié kell. A vasuti vészjelzővel lármát csapnak. Összegyül egy sereg ember, köztük Katalin és Clodimar is, kik ugy látszik megszöktek, bár szerző ezt elfeledte tudunkra adni és kivilágosodik, hogy a direktio álfélelemből szöki meg. A direktor is megjelen és még azt adja tudokra, hogy előnyös ajánlatot kaptak egy angol társulattól. Minden rendbe jó, Billenbois feleségével jónak látja kibékülni, mert a asszonyka ama nevezetes éjszakán rájött az mogorva férje viselt dolgaira. Hogy van benne izetlenség is... az a francia izlés újabb iránya mellett előre gondolható. A pantini állomáson Beausale és Celeste közti jelenet izetlen durva. A játék egybevágó volt. Szentgyörgyi (Montengraine) egy újabb szerepet kapott a sok mellé, melylyel sok tetszést arathat. Nem azért emeltük ki Szentgyörgyit, mintha Gabányi (Beausale) vagy Szilágyi (Dubocal) játéka ne lett volna derék, hanem mert az egész darab egyetlen igazán kidomborított jellem-alakja Montengraine. A nagyhatnám nyárspolgár, ki magának tetszeleg az elnöki címmel annyira, hogy gazdasszonyát rendre utasítja, mert csak nagyság urnak szólítja.

BAYARD.

Szilvester-éj Választon.

(Levél.)

Becses lapokat Önök „Élet és Irodalom“-nak címzik s így talán helyén lesz, ha az életből közlök néhány órát, melynek főbecse az, hogy a régi magyar vendégszeretet képét találhatjuk fel benne.

A mult év utolsó napján, öt órakor délután, biboros alkonyon érkezett meg többfelől a társaság Választra, Borsa, Kendi-Lóna és Kolozsvárról, a báró Ránffy Ádám vendégszerető házához, hol nem sokára a dúsan megterített asztalhoz ültek ebédelni, a művész báró saját szép faragásával díszített teremben, mely lakomát a házi ur és urnő mindenre kiterjedő figyelme és vidám társalgása fűszerezett.

Ebéd után a szivarozó terembe, a báró által készített díszes magyar kandalló élénken lobogó tüze mellé vonult a társaság, honnan nem sok idő mulva a kastély előtti jó nagy tóra ment koresolyázni, máglyatüzek és fáklyák lobogása mellett. Tündéres látvány volt, mikor a hölgyek, a fáklyákat magasra emelő urakkal, nyilsebesen vonultak el a sík talajon, mintha csak a légben szálltak volna tova. Majd ismét zörgőkkel száguldottak, versenyezve a parton hangzó zenével. Ezen igen érdekes látvány szépségét még fokozta az olykor-olykor fellobbanó görögütüz kék vagy piros ragyogó lénye Meglepő látvány volt, midőn egyik a koresolyázó urak közül mind a két kezében fáklyát lobogtatva, rohant előre.

Koresolyázás után, a társaság legfiatalabb része „charade“-ot játszott, igen természetes, hogy magyarul s úgy az alakítások, mint a jelenésekben előforduló tréfás beszédekkel jóízűen megnevettették a nézőket.

Ezt a szokásos ólomöntés követé a kandalló mellett, mely igen kellemes tréfákkal folyt le. Minden ifju ur egy-egy augur volt s a legérdekesebb jövőt akarták jósolni a fiatal hölgyeknek.

Ezután tombola-játék következett, hol a jó izléssel választott nyeremények újabb meg újabb érdekeltséget keltettek a vidám társaságban.

Oly hirtelen repültek az órák, hogy alig lehetett észrevenni, midőn búcsút mondott az ó év s beköszöntött az új. A derült jó kedv mindig fokozódott s végre tánczra kerekedtek az ifjak s csak éjjel utáni három óra tájban távozott a társaság.

A régi magyar vendégszeretet s az ősi szokások gyakorlásával, a régi hazafias érzelmek is meg szokott újulni.

KÜLÖNFÉLÉK.

Kolozsvár, 1884. jan. 6.

— *Lapunk kiadó-hivatala szíves elnézést kér mindazoktól, kik bár, mint a magyar irodalom pártolói, igényt tarthattak volna rá, de mégis nem tőlünk függő okok miatt, hanem akár laphordóink hanyagsága, akár postai tévedésből, első (mutatvány) számunkat nem kapták meg; egyúttal becses tudomására hozza a n. é. közhírségnek, hogy nem csak mutatvány-számot, hanem kívánatra egy egész havvi folyamot (5 szám) ingyen és bérmentve küld meg. Előfizetőinknek pedig ígérhetjük — le lévén már győzve a kezdet nehézsége — lapunk pontos szétküldését. Reklamációk és előfizetések a kiadó-hivatalhoz (Kolozsvárt, Bel-Monostor-utca 20. sz.) küldendők.*

— A PETŐFI-TÁRSASÁG múlt hó 27-én tartotta meg gyűlését. A gyűlés legelső tárgya két megürit tagi helynek betöltése volt. Tizenhárom ajánlott közül Dóczy Lajos, és Jabab Ödön választották meg. Az új tisztkart is e gyűlés választá; a lemondott pénztárnok Paulay Ede kivételével, az eddigiek maradtak meg; az új pénztárnok: Nengebauer László. A társaság f. hó 6-án tartja meg közgyűlését, tárgyai következők: elnöki megnyitó, titkári jelentés; emlékszó Eötvös Józsefről, tartja Tolnai Lajos; Ábrányi Kornél, Reviczky Gyula és Kiss József költeményeket fognak felolvasni; Beniczky Bajza Lenke és Jókai Mór pedig elbeszélést.

— **FESTŐ NŐK.** Benczur Gyula, európai hírű kitűnő festőnk, mint a festészeti akadémia tanára, már megkezdte működését. Addig is, míg mesteriskolája épül az Eszterházy képtár helyiségében egy pár szobácskára szorult. És örvendetes jelenségnek tekintjük, hogy Benczur már van nő tanítványa is. A szép kulturának hívatott terjesztői a nők. Ne csak a zene legyen az egyetlen művészet, melyben gyakorolják magukat, de a festészet is. Hiszen csak az újabb képkiállításokra utalunk. A nők nem egy képpel arattak dicsőséget. A nők a költészet és irodalom terén az újabb időkben tisztos helyet vívtak ki. A Sandok mellett vannak nálunk is szerényebb, de oly nevek, melyek jól hangzanak, melyekhez egy néhány jeles mű emléke van kötve. Még életpálya is lehet az irodalom oly nők számára, ki hivatottsággal fog hozzá. A festés annál inkább, mert jobban egyeztethető a női foglalkozási körrel. Melegen üdvözljük a közoktatásiügyi miniszter ur azon intézkedését, hogy a nők számára is festő iskolát nyit. Egy új sorompó hull le a férfi és nőnem között. A művészet magaslatain teljes jogegyenlőség uralkodik.

— **HEGYI ARANKA** k. a., a népszínház elsőrendű tagja nemsokára vendégszerepelni fog színpadunkon. Ez alkalommal színre fog kerülni „Lili” is, melynek czim-szerepében a művésznő a fővárosi közönséget is elragadta.

— **SZIGETI JÓZSEF** jeles művész szerdán a „Csizmadia, mint kísértetben lépett fel Debreczenben; a közönséget az alföldi városban is úgy elragadta, mint nálunk. Jutalomjátéka ma, pénteken van a „Vénbakkancsos”-ban s a nagy művészt ovációk várják, úgy a közönség, mint pályatársai részéről. A színtársulat ezüst koszorút nyújt az ünnepeltnek, ki e hó második felében, még öt előadásra Debreczenbe rándul. — A „Csizmadia mint kísértet” előadása alatt egy szomorú inczi-dens is történt. Egy nő a közönségből a jelenetnél, midőn Sas uram elátkozta nejét, örültségi roham által lepetett meg. A szerencsétlent esőndben elvezették.

— **AZ ÚJ IPARTANMŰHELYEK ÜGYE.** A városunkban létesítendő építészeti- s vasipar-tanműhelyek érdekében

Hegedüs Károly min. kiküldött és főváros ipar-akadémiai igazgató elnökle s részvéte mellett, az iparkamara helyiségében értekezlet folyt le a közlebbi napokban, melyben Zsigmond Dezső ip. kamarai elnök, Gámán Zsigmond titkár, Binder Lajos országos ipartanfelügyelő, Maetz és Zenn ipartelep tulajdonosok, s a város részéről Nagy Mór tanácsos vettek részt. Ez enquete a létesítendő két tanműhely költség előirányzatát beszélte meg s kimondta, hogy a tanműhelyek legkésőbb 1884. martius elején megnyithatók lesznek.

— **JÓKAI MUNKÁI IDEGEN NYELVEKEN.** A lemergi „Gyilo” nevű ruthén lap szépirodalmi melléklete közli Jókai „Arany ember” című regényét. Ganss Viktor fiúmei hazánkba pedig lefordítja Jókainak „Magyar nemzet története” című művét olaszra.

— **GABÁNYI ÁRPÁDHOZ** Levél czimmezleg hanggu költeményt irt Várady Antal a M. O. és N. V. legújabb számában. A csinos költeményben régi barát-ságukra tesz czélzásokat.

— **AZ ÚJÉVI KÖSZÖNTÉSEK** megváltása fejében, törvényhatóságunk által a városi szegények számára eszközölt gyűjtés folytán, jótékony adakozásokból 958 frt 80 kr. és egy arany gyűlt be.

— **PETŐFI-EMÉRTÉKÉRE** A SZÉKELY FŐVÁROSBAN. Lázár Ádám Marosvásárhely egyik országgyűlési képviselője — mint az „E. É.”-ből olvassuk — egy nagyon kegyeletes eszmét pendített meg. A nemzet nagy költője Petőfi Sándor ugyanis 1849. július 30-án, a Görög-féle, most takarékpénztári épületnek a főtérre néző erkélyes termében Görög Károly és neje, a jelenleg is élő Ziegler Vilma urasszony vendéglátó szíves társaságában reggelizett Egressi Gáborral, s innen indult el Bem József altábornagy kíséretével, a Segesvár, jobban Fehéregyháza melletti útközbe, hol a nemzet e fényes csillaga azt követő napon, azaz 1849. július 31-én örökre letűnt. Ezen történelmi vált fontos mozzanatnak emléktáblával megörökítését célozza nevezett képviselő úr, s míg egyfelől hazafias örömmel üdvözljük ez eszmének megpendítését, másfelől azt is megnyugvással hozzuk a közönség tudomására, hogy a nemes indítványozó a terve kivitele iránti lépéseket már megtette, s reméljük: városunk minden rendű és rangu lakosa sietni fog a gyűjtő ivok kibocsátásával a hazafias vállalat elérését elősegíteni a Bem-szobor és a Petőfi emléktáblája, csaknem közvetlen szemben s alig pár száz lépésre egymástól. Mily összeillő történelmi emlékei, a nem rég letűnt fényes multnak városunk főtérén!

— **KÖZELEBBRŐL ELHUNYT** IFJ. RÁDAY GEDEON GRÓF, volt honvédelmi miniszter, hült tetemeinek sírba helyezése vasárnap Ikladon, e család birtokán, nagy részvét mellett ment végbe. Dél felé az egész vidék értelmisége, a gödöllői s a váci kerület közbirtokossága, a család majdnem minden tagja és a széles körű rokonság Aszódon gyülekezett. Pestmegye hivatalosan Tahy első aljegyző és Kapczy Vilmos járási szolgabíró által volt képviselve, 12 óra után néhány perccel érkeztek meg a budapesti vonaton Fehérváry báró államtitkár, Ghyecy Béla és Henneberg altábornagyok katonai kíséretükkel, valamint a honvédelmi miniszterium főbb tisztviselői 12 1/2 órakor a 21 fogatból álló menet Iklad felé indult, hová 1 óra előtt érkezett. A kastély alsó oszlopos csarnokában volt felállítva a diszes ravatal, megrakva az időközben még néhányval felszaporodott diszes koszorúkkal. A gyászleplel bevont oszlopok a Ráday-család czimereivel voltak díszítve. Pont egy órakor kezdődött meg az egyházi szertartás, melyet Sipos főthi református esperes a gödöllői és vörösvári lelkészek segédletével végzett. Erre a koporsót a ravatalról, melyet megyei huszárok áltak körül, leemelték és a szérűskerten keresztül a köztemetőben levő családi sírboltba vitték. Miután Sipos esperes megható beszédben búcsút vett és imát mondott, a koporsót a sírboltba helyezték. Erre a közönség, a gyászünnepekről, melyen a vendégeken kívül az egész község lakossága is részt vett, meghatva szétoszlott. A gyászszertartás mintegy 5 negyedórát vett igénybe.

— **A BUDAPESTI MŰEGYTEMNEK** gyásza van: egyik legrégebb tanára, Engerth Vilmos tegnap délelőtt hosszú szenvedés után elhunyt. Az új műegyetemről ma leng először gyászlobogó, tudatva az intézet vesztését. Engert 35 éven át volt tanára a politechnicumok a technicali és ornamentalis rajznak s az élők közül Szotczek az egyetlen, ki 1849. óta, a midőn a József-műegyetemet megnyitották, ez intézetnek tanára volt. Engerth neve külföldön is ismeretes volt s az egyetemi polgárok mindig a legnagyobb tisztelettel övezték körül az agg tanárt. Haláláról a műegyetem rektora és tanácsa külön

gyászjelentést adtak ki. A család gyászjelentése a következőleg hangzik: Engerth Vilmosnál szül. Zankó Constantia és örökbe fogadott leánya Engerth Paula az egész rokonság nevében, mélyen szomorodott szívvel jelentik felejthetlen férjének, atyjának és szeretett rokonuknak Engerth Vilmosnak, a király József-műegyetemmel a műszaki és disztiményi rajz r. ny. tanárának, élete 66-ik, boldog házasságának 30-ik és állami szolgálatának 35-ik évében, üdült hurutus tüdőlobban, 1884. évi január hó 1-én délelőtt, történt elhunytát. A boldogultnak hült tetemei január hó 3-án déltűn 3 órakor, lakhelyén (IV. ker. Magyar-u., 42. sz. a.) fognak a róm. kath. szertartás szerint beszenteltetni és a ke-repesi-uti sírkertbe örök nyugalomra helyzetetni. Az engesztelő gyászmise az egyetemi templomban f. hó 4-én pénteken d. e. 10 órakor fog megtartatni. Budapest, 1884. jan. 1-én. Örök béke kísérje hamvait.

— **TENNYSON ÚJ CZIME.** Tennyson pári méltóságra emeltetése következtében a királynő jóváhagyásával a következő címet vette föl: Tennyson báró of. Aldwerth Sussex grófságban, és of. Freshwather With szigetén.

— **KÓVÁRY LÁSZLÓ**, a magyar. tud. akadémia tagját, a párisi akadémiában kitüntetés érte. Ugyanis a francia akadémia ez idei pályázatán egyik munkája kitüntető dicséretben részesült. — A pályakérdés ez volt: „Lés Assurances. — Etudier leurs origines, les développements, qu'elles ont recus et qu'elles peuvent recevoir, les principes sur les quels elles reposent et les avantages qu'elles peuvent procurer a la société.” A munka jellegje volt: „The modern underwriting is a science.” A pályázat eredménye nov. 10-én hirdettetett ki a párisi akadémiában. Kóváry László e munkája egy részt teszi a biztosításról irt encyclopédiának, melynek tervezetét ez év elején a m. tud. akadémia nemzetgazdasági bizottságában tartott felolvasása alkalmával bemutatta. E sorokat, melyeket a napilapok annak idejében hoztak, mi is örömmel közöljük.

— **KONKOLY THEGE MIKLÓSRÓL** a „Times”-nek a következő hírt jelentik Brüsszélből: Hire jár, hogy Konkoly ur Gyallárról, a ki nagyhírű tudós és csillagász, a brüsszeli observatorium igazgatójává fog kineveztetni.

— **TOLSZTOJ L.** gróf, az ismeretes orosz író, ki azelőtt szigorúan orthodox volt, később pedig szabadgondolkodó lett, „hitvallást” irt, mely azonban hosszu ideig maradt kéziratban, mert a grófnak nem engedték meg, hogy kinyomassa. Nem rég azonban mégis sikerült neki engedélyt kapni azon feltétel alatt, hogy 50 példánynál többet nem szabad nyomtatni, s egy példányt nem szabad drágábban árulni, mint 25 rubelért.

— **JÓZSEF FŐHERCEG ARCKÉPÉNEK** LELEPLEZÉSE. A nemzeti zenede fővédnöke, József főherceg arcképe-nek leleplezési ünnepélyt ma (f. hó 6-án) délelőtt 11 órakor tartja meg a zenede helyiségében. Az ünnepélyes leleplezés első pontját karéne fogja képezni, melynek szövegét dr. Várady Antal, zenéjét pedig Puks Ferencz tanár irta. Ezt követi az elnöki ünnepi beszéd, melyet gr. Zichy Géza fog tartani, azután az arckép leleplezése és végre Erkel Ferencz „himnus”-ának eléneklése. A főherceget, ki az ünnepélyen személyesen nem jelenhet meg, adlátusa, Graef Ede lovassági tábornok fogja képviselni. Ez alkalomból este 1/2 7 órakor a fővárosi vígadó kis termében diszhangverseny tartatik, melyre az arisztokracia számos tagján kívül meghívtak az összes miniszterek, a főváros hatósága és a zeneintézetek, A hangverseny, melyen a zenede legkiválóbb növendékei működnék közre, föltötte érdekesnek ígérkezik. A változatos műsort Liszt Ferencz, Volkmann Róbert, Grieg, Mozart, Spohr, Viextemps, Erkel Ferencz és Huber Károly szerzeményeiből válogatták össze.

— **NIEVES EMILIA** hirneves portugall színésznő halálát jelentik, a kit korunk legkiválóbb művésznőivel, mint Rachellel, Ristoriával és Sarah Bernhardtal egy színvonalba helyeznek. 1838-ban kezdte meg művészeti pályáját és öt évvel ezelőtt a magánéletbe vonult vissza. Azt mondják, hogy ő neki és Garret költőnek köszönhető a portugall színészet ujjaéremtése.

TARTALOM: Élet és Irodalom. II. Hegedüs István. — Lada! Kérnek. Jösz-e? Jókai Mór. — Ó- és új-testamentum. Szász Gerb. — Szinto feláldozták? Amica — Gondolatok Széchenyi István munkáiból. — Vak Simon. Kelen. — Cenci Beatrix. — Az alkonyi pir. L. K. — Irodalom. — Színház. Bayard. — Sylveszter-éj Választon. — Különfélék. — Tárca: Egoismus, Altruismus. De Gerardo Antonina. — Előhang. Inadali Gyula. — A mi Sylveszter-esténk. Jakab Elekől.